

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika předškolního věku

Kompetence speciálního pedagoga a sociálního pracovníka z pohledu speciálních pedagogů

Competencies of Special Pedagogue and Social Worker from the Special Pedagogues' perspective

Bakalářská práce: *12-FP-KSS-2001*

Autor:

Jana Bečičková

Podpis:

_____

Vedoucí práce: PhDr., Mgr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
64	12	0	8	39	2

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana Bečičková**
Osobní číslo: **P10000146**
Studijní program: **B7506 Speciální pedagogika**
Studijní obor: **Speciální pedagogika předškolního věku**
Název tématu: **Kompetence speciálního pedagoga a sociálního pracovníka
z pohledu speciálních pedagogů**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y   p r o   v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Analyzovat možnosti spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků při řešení výchovně-vzdělávacích potřeb žáků.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŇOVÁ, M., 2005. Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice. Brno: MSD, 416 s. ISBN 80-86633-37-3.

ČÁMSKÝ, P., SEMBDNER, J., KRUTILOVÁ, D., 2011. Sociální služby v ČR v teorii a praxi. 1. vyd. ISBN 978-80-262-0027-7.

FONTANA, D., 1997. Psychologie ve školní praxi. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-626-8.

HELUS, Z., 2007. Sociální psychologie pro pedagogy. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.

JESENSKÝ, J., 1998. Integrace - znamení doby. 1. vyd. Praha: UK. ISBN 80-7184-691-0.

KRAUS, B., 2008. Základy sociální pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

KREJČOVÁ, L., MERTIN, V., 2010. MERITUM. Pedagogická intervence u žáků ZŠ. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7357-603-5.

LECHTA, V. (ed), 2010. Základy inkluzivní pedagogiky. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7.

PRŮCHA, J., 2002. Moderní pedagogika. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 8071786314.

ŘEHAN, V.; ÇAKIRPALOGLU, P., 2000. Sociální status a hodnotová orientace mladé generace. Československá psychologie. Roč. 44, č. 3, s. 202-215. ISSN 0009-062X.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **1. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2013**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

doc. PaedDr. PhDr. Ilona Pešatová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2012

Čestné prohlášení

Název práce: Kompetence speciálního pedagoga a sociálního pracovníka
z pohledu speciálních pedagogů

Jméno a příjmení autora: Jana Bečičková

Osobní číslo: P10000146

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložila elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedla jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne:

Jana Bečičková

Poděkování

Tímto děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní doktorce Zdeňce Michalové za cenné rady, připomínky a odborná stanoviska při tvorbě bakalářské práce.

Dále děkuji všem učitelům a speciálním pedagogům, kteří byli ochotni odpovědět na mé dotazy a tím přispěli k tvorbě empirické části bakalářské práce.

V řadě neposlední pak děkuji všem, kteří mě v mé práci podporovali.

V Liberci dne

.....

Název bakalářské práce: Kompetence speciálního pedagoga a sociálního pracovníka z pohledu speciálních pedagogů

Jméno a příjmení autora: Jana Bečičková

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2013/2014

Vedoucí bakalářské práce: PhDr., Mgr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala kompetencemi speciálního pedagoga a sociálního pracovníka z pohledu speciálních pedagogů. Cílem práce bylo analyzovat možnosti spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků při řešení výchovně-vzdělávacích potřeb žáků.

Práci tvořily dvě stěžejní části. Jednalo se o část teoretickou, která s využitím odborných zdrojů popisovala základní pojmy týkající se speciální pedagogiky a poradenství, seznamovala s celkovým školním systémem speciální pedagogiky a poradenství a také s legislativou.

V části empirické bylo pomocí analýzy dat z dotazníků zjišťováno, zda by bylo vhodné zavést na českých školách pozici školního sociálního pracovníka, jaké překážky tomu brání a jaké kompetence by tato pracovní pozice měla mít.

Klíčová slova: inkluze, integrace, sociální pracovník, speciální pedagogika, školní sociální pracovník, výchova, vzdělávání, žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Title of the bachelor thesis: Competencies of Special Pedagogue and Social Worker from the Special Pedagogues' perspective

Author: Jana Bečičková

Academic year of the bachelor thesis submission: 2013/2014

Supervisor: PhDr., Mgr. Zdeňka Michalová, Ph.D.

Summary:

This bachelor paper dealt with the competence of a special pedagogue and a social worker from the point of view of special pedagogues. The aim of this paper was to analyze the possibility for cooperation between special pedagogues and school social workers when solving problems in education and upbringing.

This bachelor paper consists of two main parts. The Theoretical part describes the basic concepts concerning special pedagogy and consultancy. It informs about the whole school system of special pedagogy, consultancy and legislation, too.

In the empirical part it was being found (with the help of questionnaires) if it was necessary to introduce the position of a school social worker, what the obstacles were and which competence this position should have.

Key words: inclusion, integration, social worker, special pedagogy, school social worker, upbringing, education, pupils with special educational needs.

Obsah

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 ZÁKLADNÍ POJMY.....	12
1.1 Inkluze.....	12
1.2 Integrace.....	13
1.3 Sociální práce, sociální pracovník.....	14
1.4 Role sociálního pracovníka.....	15
1.5 Speciální pedagogika.....	16
1.6 Školní sociální pracovník.....	16
1.6.1 Školní sociální pracovník v zahraničí.....	18
1.7 Výchova a vzdělávání.....	19
1.8 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami	20
2 ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	22
2.1 Organizační struktura školy.....	22
2.1.1 Ředitel školy.....	22
2.1.2 Učitel, třídní učitel.....	23
3 PORADENSTVÍ.....	25
4 SPECIÁLNÍ PORADENSTVÍ.....	27
4.1 Školní poradenští pracovníci.....	27
4.1.1 Výchovný poradce.....	27
4.1.2 Školní metodik prevence	28
4.1.3 Speciální pedagog a školní psycholog.....	30
4.2 České školství a legislativa.....	31
5 ŠKOLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	32
5.1 Sociální poradenství.....	33
5.2 Služby sociální péče.....	33
5.2.1 Osobní asistence.....	34
5.3 Sociální prevence.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST.....	36
6 METODOLOGIE PRÁCE.....	36
6.1 Cíl praktické části.....	36

6.2 Předpoklady průzkumu.....	36
6.3 Volba průzkumné metody.....	37
6.4 Popis zkoumaného souboru.....	38
6.5 Výsledky průzkumu a jejich interpretace.....	38
6.5.1 Vyhodnocení otázek 1 až 6.....	39
6.5.2 Vyhodnocení otázek 7 až 10.....	44
6.5.3 Vyhodnocení otázek 11 až 14.....	48
6.5.4 Ověření předpokladů průzkumu	52
ZÁVĚR.....	55
NÁVRH OPATŘENÍ.....	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Tato bakalářská práce má určené téma zpracování kompetencí speciálního pedagoga a sociálního pracovníka z pohledu speciálních pedagogů. K napsání bakalářské práce mne inspirovala přednáška garantky pro studijní program sociální práce doc. PaedDr. Tatiany Matulayové, Ph.D. a její nabídka na společný výzkum potřebnosti zřízení funkce školského sociálního pracovníka v Libereckém a Ústeckém kraji.

V České republice vymezuje zákon číslo 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících pojem pedagogický pracovník a vymezuje pojem přímá pedagogická činnost. Tu vykonává podle citovaného zákona (§ 2 odstavec 2) i speciální pedagog, psycholog, asistent pedagoga. V zákoně, na rozdíl od jiných států, není definována pracovní pozice školního sociálního pracovníka.

Na základě těchto skutečností se cílem bakalářské práce stala analýza možností spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků při řešení výchovně-vzdělávacích potřeb žáků.

Předmětem bádání bakalářské práce je zjišťování, jaké výchovně-vzdělávací potřeby žáků by z pohledu speciálních pedagogů mohli pomoci řešit školní sociální pracovníci. Dále také, zda speciální pedagogové deklarují potřebu zavedení profese školního sociálního pracovníka a zda mají znalosti o kompetencích sociálních pracovníků – zaměstnanců poradenských zařízení v rezortu školství.

Při tvorbě bakalářské práce se mj. vycházelo z praktických poznatků z terénu škol, že pedagogové se sociálními pracovníky nejvíce spolupracují při řešení sociálních problémů rodin žáků a tudíž se zde naskytl předpoklad, že by pedagogové mohli deklarovat potřebu zavedení profese školního sociálního pracovníka.

Práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části se autorka zabývá vymezením základních pojmů speciální pedagogiky, poradenství a sociální práce. Praktická část má zaměření na analýzu a interpretaci sebraných dat z výzkumného šetření provedeného v základních školách v Ústeckém a v Libereckém kraji.

Bakalářská práce ve svém smyslu zjišťuje, zda má školní sociální pracovník v České republice své možnosti uplatnění stejně jako v jiných zemích, nebo zda si speciální pedagogové a jiní pedagogičtí pracovníci myslí, že tato pozice u nás uplatnění nemá.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY

První kapitola nabízí vysvětlení pojmů, které se v této práci nejvíce používají. Jedná se o pojmy, které úzce souvisí s poradenskou a pedagogickou činností speciálních pedagogů:

- inkluze
- integrace
- sociální pracovník
- speciální pedagogika
- školní sociální pracovník
- výchova
- vzdělávání
- žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

1.1 Inkluze

Inkluzí se rozumí uspořádání běžné školy způsobem, který může nabídnout adekvátní vyučování a studium všem dětem, žákům a studentům bez ohledu na jejich individuální rozdíly a s respektem vůči jejich aktuálním vzdělávacím potřebám, přičemž nezáleží na druhu „speciálních“ potřeb ani na výsledcích poměrování výkonů žáků. Inkluzivním vzděláváním se pak rozumí vzdělávání rozvíjející kulturu školy směrem k sociální koherenci (Hájková, Strnadová 2010, s. 90).

Lechta (2010, s. 27) popisuje inkluzi takto: *„Základní idea integrace se postupně rozvíjí v novou, odlišnou, vyšší kvalitu, protože při tomto edukačním přístupu se už heterogenita principiálně chápe jako normalita. Zbytky starého školského systému a jeho segregující instance postupně zanikají. Je třeba si uvědomit, že akceptování heterogenity v inkluzivní edukaci obsahuje kromě humánního aspektu i faktor ulehčující práci učitele běžné školy”*.

Inkluze bývá často nesprávně vnímána a také prezentována jako synonymum integrace. Častější a přesnější je pojetí inkluze do vyššího stupně integrace, vyšší kvality. Inkluze se týká všech žáků nebo studentů, nejen těch, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, a zároveň také ostatních lidí - rodičů, učitelů, poradenských pracovníků a asistentů (Uzlová 2010, s. 18).

Z této definice inkluze prezentované Uzlovou vnímáme jasně patrný rozdíl tohoto pojmu od integrace. Inkluzivní pedagogika se zabývá všemi žáky a studenty, kdežto integrativní pedagogika se věnuje především studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Při inkluzi nejde jen o zařazení dítěte s handicapem do běžné školy, ale bere se jako normální, že dítě postupuje s vrstevnickou skupinou a je vzděláváno v jednom společném vzdělávacím proudu (Těthalová 2013, s. 8).

1.2 Integrace

V pedagogické praxi se v posledních letech čím dál tím více, od roku 1992, hovoří o integraci a integrativním vzdělávání žáků. Všechny základní školy v České republice na procesu pedagogické integrace participují a mají ve svých školních vzdělávacích programech zakotven způsob péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Cílem vědního oboru speciální pedagogika je integrace postižených do adekvátní reality. Integraci zdravotně postižených chápe speciální pedagogika jako vytváření společenství, jehož zdraví a zdravotně postižení se stávají rovnoprávnými členy, jako společné soustředění sil k ochraně a pomoci každému jednotlivci a vzájemné partnerské přijímání ve všech oblastech společenského života (Vítková 1998, s. 14).

V pedagogickém slovníku nám pojem integrace (integrované vzdělávání) vysvětlují takto: *„Integrované vzdělávání jsou přístupy a způsoby zapojení žáků se zvláštními vzdělávacími potřebami do hlavních proudů vzdělávání a do běžných škol. Cílem je poskytnout i žákům s těžkými a trvalými zdravotními postiženími společnou zkušenost s jejich zdravými vrstevníky, a přitom respektovat jejich specifické potřeby. V zahraničí je rozšířeno, od počátku 90.let se postupně uplatňuje i v ČR. Má různé stupně: od oddělených speciálních tříd na běžné škole až po individuální zařazení žáka do libovolné školní třídy. Na základních školách zhruba polovina postižených žáků je začleněna do integrovaného vzdělávání”* (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s 87).

Z těchto definic vyplývá, že integrace má velký význam. Jde o začleňování jedinců s postižením mezi jejich „zdravé” vrstevníky. V podstatě se tak děti již ve školním věku učí žít a respektovat různé odlišnosti a žáci s postižením si nepřipadají vyloučení ze společnosti, jak tomu bylo doposud.

O úspěšnosti integrace se ve svém článku velmi pěkně vyjadřuje Lea Květoňová v rozhovoru s redaktorkou Marií Těthalovou pro časopis Informatorium (2013. s. 8): *„O integraci se mluvilo spíše v polovině 90. let minulého století, kdy se zkoušelo včleňovat děti s postižením do běžného kolektivu. Hovořilo se o podmínkách, které by mělo mít pro vzdělávání, a nešlo jen o podmínky ve smyslu pomůcek a uspořádání budovy, ale také možnost využít pro jeho výuku asistenta. Myslím, že u řady dětí s handicapem se taková podoba vzdělávání osvědčila. Dnes se setkávám s vysokoškolskými studenty s handicapem. Jsou mezi nimi lidé, kteří prošli dřívějšími speciálními školami, ale také studenti, jež prošli běžným gymnáziem. Nevidíme mezi nimi žádný velký rozdíl, nedá se říci, že by jedni byli vzděláni více a druzí méně. Čili zmiňovaný „pokus“ z 90. let vidím jako pozitivní”.*

1.3 Sociální práce, sociální pracovník

Sociální služby si během let prošly velkým vývojem. Do roku 1989 bylo v zařízeních sociálních služeb v naší zemi naprosto běžné, že jejich klienti nosili stejnokroje, vysoké šněrovací boty a „režim“ v některých zařízeních byl postaven na velmi tvrdém plnění pracovních úkolů. Po roce 1989 prošla oblast sociálních služeb rozsáhlými změnami. Neobyčejně se rozšířili, od zajištění základních životních potřeb až po specializované odborné služby pro malé skupiny zdravotně postižených, a své tradiční role v této oblasti se chopil i občanský a církevní sektor. Skutečný rozvoj v oblasti sociální péče však nastal až po účinnosti zákona číslo 108/2006 Sb., o sociálních službách. Řídící, metodická a koordinační činnost na úseku sociální péče a sociálních služeb byla ponechána v rukou Ministerstva práce a sociálních věcí (Čámský 2011, s. 10, 11).

Sociální pracovníci se tedy řídí zákonem číslo 108/2006 ve znění pozdějších novel. Tento zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.

Tento zákon dále upravuje kompetence sociálního pracovníka: *„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci,*

sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb”.

Kompetence sociálního pracovníka jsou velmi rozsáhlé. Jeho pole působnosti je obšírné. Školní sociální pracovník by mohl převzít činnost sociálního pracovníka právě ve školách a školských zařízeních a v oblasti sociálně-právní ochrany dětí. Jak uvádí Matoušek (2003, s.13) sociální pracovník pracuje:

- s klienty, s jejich rodinami, případně za svůj případ považuje celou rodinu,
- s přirozenými skupinami, například s partami mládeže na městském sídlišti,
- s uměle vytvořenými skupinami, jakými jsou například školní třídy nebo skupiny,
- s lidmi trávícími život v ústavu sociální péče či ve vězení.

Autor se zde zmiňuje o více místech, kde sociální pracovník působí. I z těchto námi vybraných je však patrné, že školní sociální pracovník by mohl této profesi velmi ulehčit a to hned v prvních třech bodech.

1.4 Role sociálního pracovníka

Sociálního pracovníka lze v podstatě považovat za prostředníka mezi klientem či skupinou lidí (klientů) a okolním světem. Jeho náplň práce spočívá v pomoci a poradenské činnosti člověku v nouzi. Měl by zvládat procedurální rozhodnutí a umět se vcítit do potřeb toho, komu pomáhá, neboť od toho se odvíjí stanovení adekvátní intervence. Jde tedy o specializovaného odborníka, který musí umět vzbuzovat v klientovi důvěru. Musí vědět, jak vést s klientem rozhovor, umět správně poradit a zvládat orientaci v problému. V žádném případě však nesmí do případu vnášet své emoce a pocity, nebo dokonce si problémy promítat a spojovat s vlastním životem. Měl by být schopen limitovat svůj emocionální vklad do vztahu s klientem tak, aby své emoce směrem k jednotlivým případům přiděloval stejnoměrně, což eliminuje výskyt syndromu vyhoření. Jeho pole působnosti je velice široké a pracovní náplň rozmanitá a velice náročná na čas. Obtížně se definuje, čemu všemu by se mohl sociální pracovník při výkonu svého povolání věnovat. Matoušek (2005) zmiňuje, že přesné kompetence sociálních pracovníků neustanovuje doposud žádná platná právní norma, přesto vymezuje několik oblastí, kde by mohl být pracovník využit. Patří sem poskytování informací o klientových povinnostech a právech, sdělování klientovi již existující a osvědčené

formy pomoci. Odborně posuzuje stav uspokojení klientových základních potřeb a hledá dostupné zdroje k jejich naplnění. Často se stává zprostředkovatelem jiných služeb nebo určité služby přímo poskytuje. Navrhuje preventivní programy a způsoby reakce při překročení zákona.

1.5 Speciální pedagogika

Naší společnost čím dál tím více zajímá problematika lidí se zdravotním či sociálním znevýhodněním a řeší se jejich vzdělávání, výchova, později také pracovní zařazení do společnosti. Z následujících definic vyvodíme, čím vším se speciální pedagogika zabývá. Mimo výchovy a vzdělávání je to také řešení výzkumných problémů.

„Speciální pedagogika je disciplína orientovaná na výchovu, vzdělávání a celkový osobnostní rozvoj znevýhodněného člověka s cílem dosáhnout co možná nejvyšší míry jeho sociální integrace, a to včetně pracovních a společenských možností a uplatnění“ (Slowik 2007, s. 15).

„Speciální pedagogiku chápeme jako pedagogický obor, který sleduje komplexní rozvoj osobnosti dítěte s ohledem na jeho speciální výchovné a vzdělávací potřeby v oblasti fyzické, psychické i sociální“ (Novotná 1997, s. 7).

„Speciální pedagogika je jednou z velmi významných pedagogických disciplín. Je orientována na výchovu a vzdělávání, na pracovní a společenské možnosti zdravotně a sociálně znevýhodněných osob a na řešení výzkumných problémů oboru. V současné době se používají termíny postižený, handicapovaný (v překladu nevýhoda, nerovnost podmínek), v období školního vzdělávání se můžeme setkat s termínem dítě se speciálními vzdělávacími potřebami“ (Pipeková 2006, s. 95).

Z uvedených definic se jeví nejkomplexnější definice Slowika (2007) a to z důvodu potvrzení nutnosti péče o jedince se speciálními potřebami i v dospělosti. Neopomíjí pracovní a společenské možnosti uplatnění. Pipeková (2006) doplňuje i výzkumnou oblast oboru.

1.6 Školní sociální pracovník

V České republice vymezuje zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících pojem pedagogický pracovník a vymezuje pojem přímá pedagogická činnost. Tu vykonává podle

citovaného zákona (§2 odstavec 2) i speciální pedagog, psycholog, asistent pedagoga. V zákoně není definována pracovní pozice školního sociálního pracovníka.

Centrum podpory inkluzivního vzdělávání (dále jen CPIV), což je celorepublikový individuální projekt financovaný ze zdrojů Evropského sociálního fondu zaměřený na partnerskou spolupráci se školami v oblasti zavádění inkluzivních principů do vzdělávání a který zahájil svou činnost v roce 2009, má jeden ze svých výzkumů nazvaný: Formy spolupráce s rodinou založené na principech sociální práce. V tomto projektu se autoři mimo jiné zabývají pozicí sociálního pracovníka ve škole a možnostmi využití sociálního pracovníka ve škole. Z této studie jasně vyplývají i možné kompetence školního sociálního pracovníka: Sociální pracovník by pro žáky a jejich rodiče vykonával službu sociálního poradenství a sociální prevence ve formě ambulantní a terénní. Cílovou skupinou sociálního pracovníka by byli žáci docházející do dané školy a jejich rodiče. Pedagogům školy by sociální pracovník mohl poskytovat odborné konzultace ke konkrétním žákům na žádost rodičů nebo pedagogů škol.

Sociální pracovník v projektu CPIV zajišťuje podporu pedagogům škol, jejich žákům a rodičům těchto žáků, napomáhá k efektivní komunikaci školy s rodiči a žáky a nabízí specifickou pomoc při začleňování dětí do vzdělávacího procesu s využitím metod sociální práce. Při zajišťování poradenství vychází z potřeb těchto cílových skupin, nabízí jim podporu při uplatňování jejich práva na rovný přístup ke vzdělání. Poskytuje informace o možnostech využívání různých druhů sociálních služeb v regionu, o poskytovatelích těchto služeb a možných způsobech řešení nepříznivé sociální situace dětí. Podporuje vytváření sítě spolupracujících subjektů. Úzce spolupracuje s psychologem a speciálním pedagogem, s pedagogem-didaktikem a kulturním antropologem. Napomáhá sdílení příkladů dobré praxe a postupů v rámci týmu CPIV. Sleduje celkový vývoj v oblasti sociální práce, sleduje legislativní změny související s danou problematikou. Spolupracuje s metodiky projektu při zpracování podkladů pro legislativní návrhy v oblasti podpory inkluzivního vzdělávání v ČR.

Z projektu CPIV tak jasně vyplývá, že profese školního sociálního pracovníka by ulevila jak učitelům, tak i sociálním pracovníkům. V době integrace a inkluze by jeho práce velice přispěla k zlepšení podmínek na škole. Samozřejmě by i on úzce spolupracoval s ostatními

pedagogickými a poradenskými profesemi, s centry a poradnami a s rodinami žáků. Byl by to velmi užitečný poradce pro školy.

1.6.1 Školní sociální pracovník v zahraničí

Jak jsme zde již několikrát zmínili, školní sociální pracovník v České republice nemá právní ukotvení v legislativě a tato pozice zde neexistuje. V zahraničí je tomu však jinak.

V Americe například vznikla organizace, která sdružuje školní sociální pracovníky, pod názvem School Social Work Association of Amerika (dále jen SSWAA). Tato organizace definuje školní sociální pracovníky takto: *„Školní sociální práce zahrnuje široké pole všech sociálních profesí. Školní sociální pracovníci přinášejí jedinečné znalosti a dovednosti do školního systému a do studentských kolektivů. Obzvláště školní sociální pracovníci jsou školení v problematice duševního zdraví (hygieny), vzorců chování (behaviorálních vztahů), pozitivní podpory v oblasti akademické i třídního kolektivu, konzultací s učiteli, rodiči a organizátory stejně jako individuálních a skupinových poradenských skupinových technik.“*

SSWAA vznikla v roce 1994 a založila ji Marion Huxtable. Díky této organizaci se začala sociální práce a činnost sociálních pracovníků velmi rozšiřovat do celého světa. Dnes jsou dceřinné sdružení zakládány například v Argentině, Kanadě, Dánsku, Číně, Francii, Německu, Slovensku, Polsku a mnoha dalších zemích.

Cíle této mezinárodní sítě organizací jsou:

- Poskytovat informace o školní sociální práci na celém světě
- Zprostředkovat spojení mezi asociacemi školní sociální práce

Školní sociální pracovníci pracují s:

- dětmi a dospívajícími
- rodiči
- učiteli a ostatním personálem školy

Školní sociální pracovníci:

- pomáhají studentům ve vzdělávání a se společenskými problémy
- fungují jako prostředník mezi domovem a školou
- posílají narušené osoby do komunitních zařízení
- poskytují preventivní programy

Školní sociální pracovníci jsou najímáni školami, aby posílili (pozvedli) schopnost školy naplnit své akademické poslání obzvláště tam, kde spolupráce mezi rodinou, školou a místní komunitou je základním klíčem k dosažení úspěchů u studentů.

1.7 Výchova a vzdělávání

Nelze říci, že by existovalo jednotné vydefinování výchovy. Pro potřeby práce uvádíme dvě definice.

„Výchova je činnost, která ve společnosti zajišťuje předávání „duchovního majetku“ společnosti z generace na generaci. Jde tu o zprostředkování vzorců a norem chování, komunikačních rituálů, hygienických návyků apod., jež se uskutečňuje prostřednictvím rodinné výchovy již od nejranějšího věku dětí“ (Průcha 2009, s. 16).

Jůva (2001, s. 48) definuje výchovu jako „*záměrné působení na rozvoj osobnosti*“. Dále tuto výchovu dělí na intencionální (přímou) a funkcionální (nepřímou). Intencionální výchova je ta, která probíhá za bezprostředního pedagogova působení na jedince. Funkcionální výchovou se zde myslí ovlivňování rozvoje osobnosti vhodně adaptovaným prostředím.

Z těchto dvou definic jasně vyplývá, že výchova je záměrná činnost, která však nezávisí pouze na pedagogických profesích, ale utváří se již od raného dětství a velkou roli zde hraje také rodina a prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá.

Výchova bývá v Čechách spojována s pojmem vzdělávání, proto si zde vysvětlíme také tento pojem.

„Vzdělávání se obecně v pedagogické teorii chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., typicky realizovaný prostřednictvím školního vyučování“ (Průcha 2009, s. 17).

Školský zákon číslo 561/2004 Sb. Ve znění pozdějších předpisů v § 2 upravuje zásady a cíle vzdělávání:

Mezi zásady vzdělávání patří mj.:

- rovný přístup každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry, náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu, a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana
- zohledňování vzdělávacích potřeb občana

- vzájemná úcta, respekt, názorová snášenlivost, solidarita a důstojnost všech účastníků vzdělávání aj.

Obecnými cíli vzdělávání jsou zejména:

- rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života
- získávání všeobecného vzdělávání nebo všeobecného a odborného vzdělávání
- utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého aj.

Z definice Průchy se dá velmi dobře rozpoznat rozdíl mezi výchovou a vzděláváním. Jedná se především o pedagogické působení na jedince. Na výchovném procesu se podílí více složek. U vzdělávání jde především o záměrnou pedagogickou činnost, která jej ovlivňuje. Školský zákon zase poukazuje na fakt, že člověk se vzdělává v průběhu celého života.

1.8 Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami

Školský zákon číslo 561/2004 ve znění pozdějších předpisů tento pojem upřesňuje v § 16:

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním”. Školský zákon dále také konkretizuje dané výrazy:

Zdravotním postižením se pro účely tohoto zákona myslí mentální, tělesné zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.

Zdravotním znevýhodněním míníme pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.

Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona

- rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
- nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo

- postavení azylanta, osoby požívající doplňkové ochrany a účastníka řízení o udělení mezinárodní ochrany na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.

2 ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Základní školy vytvářejí základ vzdělanosti občanů, poskytují základní vzdělání. Uskutečňuje se na nich v drtivé většině povinná školní docházka, která začíná zpravidla ve věku 6 let a trvá do 15-ti let. Povinná školní docházka je devítiletá. Základní škola se člení na první a druhý stupeň. V místech, kde nejsou podmínky pro zřízení všech devíti ročníků základní školy se může zřídit základní škola, která nemá všechny ročníky. Žáci, kteří ukončí poslední ročník takové školy, pokračují v plnění školní docházky v základní škole se všemi ročníky (Jůva 2001, s. 106).

Každá základní škola pracuje podle rámcového vzdělávacího programu, který podle §4 školského zákona číslo 561/2004 stanoví zejména konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání. Rámcové vzdělávací programy jsou schvalovány ministerstvem školství a jsou pro školy závazné.

2.1 Organizační struktura školy

Každá škola sice vystupuje jako organizační celek, vnitřně se však obvykle dělí na jednotlivé úseky:

- pedagogický úsek
- školní družina
- provozní úsek
- ekonomický úsek (Tvrzová, Kasíková 2007, s. 111)

Pro potřeby této práce se zaměříme na úsek pedagogický, který tvoří ředitel školy a učitel, především třídní učitel.

2.1.1 Ředitel školy

Kompetence a povinnosti této pedagogické profese vyplývají ze školského zákona číslo 561/2004. Souhrnně se dá říci, že řídí školu, odpovídá za pracovníky školy a jejich činnost, zodpovídá za finanční a ekonomickou situaci školy, za plnění rámcového vzdělávacího programu školy a stará se o propagaci školy.

Zákon číslo 563/2004 sbírky o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů specifikuje předpoklady pro výkon činnosti ředitele školy takto:

- Ředitelem školy může být fyzická osoba, která je způsobilá k právním úkonům, má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává, je bezúhonný, zdravotně způsobilý, prokázal znalost českého jazyka a získal praxi spočívající ve výkonu přímé pedagogické činnosti, nebo v činnosti, pro kterou jsou potřebné znalosti stejného nebo obdobného zaměření, nebo v řídicí činnosti, nebo v činnosti ve výzkumu a vývoji v délce čtyři roky

Podle vyhlášky 73/2005 ve znění pozdějších předpisů odpovídá ředitel školy za zpracování individuálního vzdělávacího plánu. Dále pak musí s tímto plánem seznámit zákonné zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem

V rámci integrace může dále ředitel školy dle výše zmiňované vyhlášky regulovat počty žáků ve třídě, nebo také přeřadit mimořádně nadaného žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníků na základě zkoušky před komisí, kterou jmenuje aj.

2.1.2 Učitel, třídní učitel

Od učitelů se především očekává, že budou dobře vyučovat a vychovávat žáky. Zároveň se předpokládá, že budou žáky chránit před hrozícím nebezpečím, podporovat je a pomáhat jim v nesnázích. Učitel se v průběhu své kariéry nesčetněkrát dostává do situací, které se netýkají přímo výuky a běžného zacházení se třídou a jednotlivci, jsou typické svou jedinečností a vyžadují psychologickou průpravu učitele. V poslední době stále sílí tlak na učitele a jeho schopnosti působit preventivně proti sociálně patologickým jevům a profesionálně zvládat krizové situace ve škole (Lazarová 2008, s. 7).

Přesný výčet povinností učitele (třídního učitele) v žádné zákonné normě nenajdeme. Třídní učitele stanovuje ředitel školy, proto vymezuje i náplň jejich práce. K základním povinnostem patří:

- sledování docházky dětí žáků,
- vedení třídní knihy a třídního výkazu,
- podílí se na výchovných opatřeních (pochvaly, napomenutí, důtky),
- je členem zkušební komise (při přezkušování žáků),
- zasahuje v případě, že žák jeho třídy je podezřelý ze zneužívání návykových látek,
- seznamuje žáky se školním řádem a se základními pravidly chování ve škole i mimo ni. (Tvrzová, Kasíková 2008, s. 112).

Z předchozího textu vyplývá, že pracovní pozice učitele, především třídního učitele je velice náročná. Lazarová zde velmi dobře popisuje strasti této profese. Dnešní společnost, především rodiče žáků, vytváří na učitele obrovský tlak. Velký význam tedy připisujeme tomu, aby každá škola měla své poradenské pracovníky a spolupracovala s nimi. Nutnost spolupráce musí však existovat i s poradenskými pracovišti. Jedním z nejdůležitějších předpokladů se tak stává propojenost školství a speciálního poradenství pro správně fungující školy.

3 PORADENSTVÍ

V předchozí kapitole jsme věnovali základním termínům speciální pedagogiky, ale práce speciálního pedagoga, sociálního pracovníka i školního sociálního pracovníka obnáší také poradenskou činnost.

Poradenství bývá nejčastěji a nejobecněji definováno jako: „*profesionální vedení jedince s využitím psychologických poznatků. Ty jsou významné zvláště při získávání údajů a vedení klienta. Nejčastěji je používán osobní rozhovor a techniky zaměřené na zjišťování zájmů, schopnosti a nadání*” (Hartl 2003, s. 86).

Další z definic o poradenství zformulovala Britská společnost pro poradenství a psychoterapii a zní takto: „*Poradenství probíhá, když poradce přijímá klienta v soukromém a diskrétním prostředí, aby prozkoumal obtíže, jež klient pociťuje, duševní nepohodu, kterou prožívá, nebo třeba jeho nespokojenost se životem, či ztrátu nasměrování a smyslu. Je to vždy na žádost klienta, neboť za normálních okolností nemůže být nikdo do poradenství poslán*“ (Dryden 2008, s. 17).

„*V českém školství je poradenství obvykle spojováno s odbornou pomocí při řešení problémů u jedinců v rámci normy a spojených se vzděláváním nebo výchovou, se školní zralostí, poruchami učení, volbou další vzdělávací cesty a podobně. Pro jedince s duševními poruchami je určena psychiatrie, případně klinická psychologie. Přitom poradenství, které má celoživotní charakter, může napomoci i intaktnímu jedinci bez problémů k lepšímu přizpůsobení životním podmínkám, ke zlepšení životní cesty, radosti ze života i kompetencí v řadě oblastí*” (Mertin 2010, s. 6).

Jako podstatná funkce poradenství se tedy jeví pomoc lidem v důležitých oblastech života. Poradenství toho dosahuje dvojím způsobem:

- jako **preventivní proces** vytváří podmínky pro osobní růst klientů – psychologicky a sociálně
- jako **nápravný proces** odstraňuje zábrany osobního rozvoje klientů a pomáhá jim řešit jejich problémy (Drapela 1995, s. 7).

Z těchto definic o poradenství jasně vyplývá, že je to obor, který se nachází ve všech oblastech běžného lidského života. Je specifický tím, že nabízí pomoc a rady v těžkých životních situacích.

Doposud jsme rozebírali poradenství jako obecný pojem. Nás však více zajímá oblast poradenství pro děti a dospívající. Tato oblast má velkou rozmanitost a široké pole působnosti. Zahrnuje různé vývojové fáze, od časného dětství až po ranou dospělost (Pešová, Šamalík 2006, s. 11).

V dnešní době se poradenství na českých školách velmi rozšířilo a přikládá se mu velká pozornost. Spolu s integrativním a inkluzivním vzděláváním se musela ve školách zřizovat i školní poradenská pracoviště. Díky integraci a inkluzi narůstá potřeba poradenství.

V českém školství spojujeme poradenství obvykle s odbornou pomocí při řešení problémů u jedinců v rámci normy a spojených se vzděláním nebo výchovou, se školní zralostí, poruchami učení, volbou další vzdělávací cesty a podobně (Mertin 2010, s. 6).

V České republice existuje systém výchovného poradenství, který na základě vyhlášky o poskytování poradenských služeb ve školství zahrnuje školská poradenská zařízení: pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra a školní poradenská pracoviště při základních a středních školách (Pešová, Šamalík 2006, s. 11).

4 SPECIÁLNÍ PORADENSTVÍ

Speciální poradenství definujeme jako komplex poradenských služeb určených specifickým skupinám jedinců, kteří jsou znevýhodněni zdravotně či sociálně a jejichž handicap mívá dlouhodobý (chronický) nebo trvalý charakter (Novosad 2000, s 62).

„Speciálně pedagogické poradenství se přednostně věnuje dětem i dospělým, kteří vyžadují zvláštní péči. Teoretickým základem se stává proto především speciální pedagogika ve všech svých jednotlivých oborech. Poradce v této oblasti se však opírá i o poznatky medicíny, především v oblasti diagnostiky a léčby různých typů postižení. Ve svém působení také s lékaři velmi úzce spolupracuje. V oblasti etopedie jsou nutné také poznatky sociální patologie” (HadjMoussová 2002, s. 8).

Z tohoto lze velmi dobře usoudit, že speciální poradenství úzce souvisí i s jinými vědami a je mezi nimi nutná spolupráce. Vzhledem k tomu, že je určeno pro specifickou skupinu jedinců, lze předpokládat, že i jejich problém budou odlišné a specifické.

4.1 Školní poradenští pracovníci

Poradenskými pracovníky na školách by měli být v současné době výchovný poradce a metodik prevence, školní psycholog a školní speciální pedagog (Pipeková 2006, s. 51). Funkce školního psychologa a školního speciálního pedagoga však není legislativně po stránce financování nárokovatelná.

4.1.1 Výchovný poradce

Výchovným poradcem může být učitel, který absolvoval specializační studium a působí v rámci systému výchovného poradenství na základních, středních a speciálních školách (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s. 279).

Výchovní poradci se na základních a středních školách stávají vlastně často prvním poradenským subjektem, na který se mohou učitelé, rodiče i sami žáci a studenti v případě problémů obrátit (Novosad 2000, s. 115).

Výchovný poradce:

- provádí vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž psychický a sociální vývoj, výchova, vzdělávání nebo příprava na budoucí povolání vyžadují zvláštní pozornost;

- předkládá řediteli školy a zákonným zástupcům žáků návrhy na další péči o tyto žáky, případně na jejich předání do péče pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně-pedagogického centra (SPC) nebo střediska výchovné péče (SVP);
- předkládá řediteli školy návrhy na koordinaci péče školy a PPP, SPC a SVP
- průběžně sleduje další vývoj těchto žáků;
- poskytuje žákům a jejich zákonným zástupcům výchovné poradenství v otázkách rozvoje osobnosti žáků, v otázkách prevence a řešení vývojových a výukových problémů žáků a v otázkách uplatnění a rozvíjení schopností žáků a utváření jejich profesní kariéry;
- koordinuje řešení problémů ve vztazích mezi žáky, jejich rodinami a školou a spolupracuje s rodinami žáků, jejichž psychický vývoj, výchova, vzdělávání nebo příprava na budoucí povolání vyžadují zvláštní pozornost;
- metodicky pomáhá třídním učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům školy při řešení problémů vývoje a vzdělávání žáků a při přípravě žáků na uvědomělé rozhodování o vlastní profesní kariéře;
- informuje žáky, jejich zákonné zástupce a pedagogické pracovníky školy o činnosti PPP, SPC, a SVP a o možnosti využití služeb těchto a dalších poradenských zařízení;
- vede si písemné záznamy umožňující doložit obsah a rozsah vlastní poradenské činnosti včetně navržených a realizovaných opatření (Pipeková 2006, s. 51, 52).

Je tedy zřejmé, že výchovní poradci mají na školách mnoho povinností. Působí jako poradci, dále také jako prostředníci v komunikaci mezi rodinou, školou a žáky. Informují rodiny a školy o vývoji a chování jednotlivých žáků, dále navrhnou nutná vyšetření žáků a mnoho dalšího. Zde můžeme nalézt jednu z možností na zamyšlení, zda by školní sociální pracovník nemohl některé povinnosti výchovných poradců převzít, či s nimi pomoci.

4.1.2 Školní metodik prevence

Školní metodici prevence se podílejí na koordinaci aktivit v oblasti prevence sociálně patologických jevů u žáků. Vytvářejí strategii školy v oblasti prevence zneužívání návykových látek (minimální preventivní program školy), koordinují zavádění tohoto programu, podílejí se na realizaci a sledují jeho úspěšnost (Pipeková 2006, s. 52).

Školní metodik prevence má pracovat především v oblasti prevence sociálně nežádoucích jevů. Vykonává činnosti metodické, koordinační, informační a poradenské. O těchto činnostech vede písemnou dokumentaci (Buzková, 2005, s. 2, 5).

Buzková (2005, s. 7, 8) dále specifikuje metodické, koordinační, informační a poradenské činnosti. My si zde uvedeme pouze některé z nich. Celé znění pak můžeme také nalézt ve vyhlášce číslo 72/2005 Sb. ve znění vyhlášky číslo 116/2001 Sb.:

Mezi metodické a koordinační činnosti školního metodika prevence patří:

- Koordinace tvorby a kontrola realizace preventivního programu školy.
- Koordinace a participace na realizaci aktivit školy zaměřených na prevenci záškoláctví, závislostí, násilí, vandalismu, sexuálního zneužívání, zneužívání sektami, prekriminálního a kriminálního chování, rizikových projevů sebepoškozování a dalších sociálně patologických jevů.
- Metodické vedení činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů
- Koordinace vzdělávání pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence sociálně patologických jevů.

Mezi informační činnosti patří:

- Zajišťování a předávání odborných informací o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o formách specifické primární prevence pedagogických pracovníků školy.
- Prezentace výsledků preventivní práce školy, získávání nových odborných informací a zkušeností

Mezi poradenské činnosti patří:

- Vyhledávání a orientační šetření žáků s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytování poradenských služeb těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťování péče odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).

V dnešní době vykonávají funkci školního metodika prevence na školách často řadoví učitelé a to nad rámec svého učitelského úvazku, což přináší nemálo problémů. Ve školách proto převažují tendence přenést co nejvíce povinností na třídního učitele (Kraus 2008, s. 150).

Z textu Krause jasně vyplývá, že odpovědnost učitelů na školách je velká, mají spoustu povinností a práce s vedením vyučování a často musejí vykonávat i další funkce nad rámec svých povinností. I v těchto případech by možná mohl pomoci školní sociální pracovník.

4.1.3 Speciální pedagog a školní psycholog

Speciální pedagog se jako profese v dnešní době velice rozšířil a stal se potřebnou profesí. Může za to samozřejmě rozrůstající se zájem o integrativní a inkluzivní vzdělávání, kde speciální pedagog patří mezi klíčové zaměstnance školy či poradenského pracoviště.

Speciálním pedagogem (etoped – odborník pro poruchy chování, logoped – odborník na poruchy řeči, tyflopéd – odborník na postižení zraku, somatoped – odborník na tělesné postižení, psychoped – odborník na mentální postižení, surdoped – odborník na postižení sluchu) se rozumí absolvent pedagogické fakulty. Speciální pedagogové patří mezi nejvhodnější odborníky pro převod medicínských nebo psychologických poznatků do pedagogické praxe (Mertin 2010, s. 26).

Speciální pedagog má vzdělání a kvalifikaci pro práci s osobami vyžadujícími zvláštní péči ve školách a zařízeních speciálního školství. Může se uplatnit i ve vědecko-výzkumné, organizační a metodické činnosti příslušného oboru (Průcha, Walterová, Mareš 2003, s. 223).

Školní psycholog prošel speciální pregraduální (případně postgraduální) přípravou ve školní psychologii. Na rozdíl od poradenského psychologa má pracoviště přímo ve škole, obvykle má ve své působnosti několik škol. Jeho klientelu tvoří jednotliví žáci, školní třídy, učitelé, rodiče. Činnost školního psychologa má diagnostický a reedukační záměr, ale zahrnuje i intervenční zásahy přímo ve škole. Výhodou je, že zná dobře prostředí daných škol, může zachytit potíže žáků v počátečních stádiích a včas zasáhnout. V České republice zatím není příprava školního psychologa, ani celý systém školní psychologie dostatečně rozvinut (Průcha 2003, s. 241).

Podle Národního ústavu pro vzdělávání práce školního psychologa zahrnuje aktivity spojené s pedagogickým sborem, s jednotlivými učiteli, s třídními učiteli, s žákovskými kolektivy, s jednotlivými žáky a s jejich rodiči. K nedílné součásti této práce patří také spolupráce

s odborníky v jiných zařízeních, nejčastěji v PPP, SPC, SVP, dále s lékaři, s psychiatry, se sociálními pracovníky, s pracovníky v krizových centrech apod. Školní psycholog se tak stává součástí orchestru a je v situaci, kdy pokud chce slyšet, jak orchestr hraje, nemůže z něho odejít. Školní psychologové se totiž také podílejí na vytváření Programu pedagogicko-psychologického poradenství ve školách. Tyto programy odrážejí specifika dané školy i regionu a vytvářejí prostor pro koordinaci služeb s ostatními subjekty, které poskytují poradenské služby

Školní psychologové a speciální pedagogové nejsou ustanoveni na všech školách. Jejich funkce je od roku 2005 sice plně vymezena, ale není ze zákona finančně pro jednotlivé školy nárokována. Za hlavní cíl činnosti těchto odborných pracovníků se většinou považuje snižování rizika vzniku výchovných a výukových problémů u žáků. Jedná se o primárně preventivní působení (Vítková 1998, s. 22).

Speciální pedagogové a školní psychologové mají na školách na starost především tyto činnosti:

- vytváření programů na podporu rozvoje osobnosti žáků školy a na prevenci negativních jevů jejich vývoje, odborné vedení pedagogických pracovníků při jejich zavádění, realizaci, sledování a vyhodnocování účinnosti těchto programů na škole;
- sledování psychologických aspektů vzdělávacího procesu a psychohygienických a sociálních podmínek života a rozvoje osobnosti žáků a pedagogických pracovníků školy při zkvalitňování podmínek vzdělávací práce učitelů;
- metodická pomoc pedagogickým pracovníkům v oblasti psychologie a speciální pedagogiky;
- metodická pomoc při depistáži žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, koordinace péče školy a PPP, SPC (Pipeková, Bartoňová 2006, s. 52).

4.2 České školství a legislativa

Nejvyšší právní norma pro oblast školství je Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992 a připojený dokument Listina lidských práv a svobod. Dále se české školství řídí řadou zákonů, především školským zákonem a vyhláškami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Vališová, Kasíková 2008, s. 107).

Školský zákon číslo 561/2004 Sb. ve znění pozdějších novel o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání upravuje vše od zásad a cílů vzdělávání, přes Rámcové vzdělávací programy a Školní vzdělávací programy až po (pro nás velmi důležité) vzdělávání žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Dalším důležitým zákonem, kterým se pedagogičtí pracovníci řídí je zákon číslo 563/2004 Sb., ve znění pozdějších novel o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Tento zákon mimo jiné ustanovuje pedagogické pracovníky škol a školských zařízení a jejich pracovní dobu a přímou pedagogickou činnost.

České školství má také dvě důležité vyhlášky, kterými se řídí:

Vyhláška číslo 48/2005 sb., ve znění vyhlášky číslo 454/2006 Sb. o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky se mimo jiné zabývá počtem žáků ve školách a třídách, rozvojem nadaných žáků nebo hodnocením žáků.

Vyhláška číslo 72/2005 ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních obsahuje v podstatě vše důležité o poradenských službách, osvětluje pojmy poradna, centrum a vymezuje typy školských poradenských zařízení.

5 ŠKOLNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce se řídí zákonem o sociálních službách číslo 108/2006 Sb. ve znění pozdějších novel. Tento zákon mj. upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, dále také upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách, v sociálněprávní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních apod.

Sociální práce na školách se zaměřuje především na sociální poradenství, služby sociální péče a sociální prevenci.

5.1 Sociální poradenství

„Sociální poradenství poskytuje informace přispívající k řešení nepříznivé sociální situace a je základní činností při poskytování všech druhů sociálních služeb” (Bazalová, Vítková 2007, s. 94).

Sociální poradenství zahrnuje:

- základní sociální poradenství – poskytuje osobám potřebné informace k řešení jejich nepříznivé sociální situace
- odborné sociální poradenství – je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských poradnách, manželských a rodinných poradnách, poradnách pro seniory, poradnách pro osoby se zdravotním postižením. Součástí odborného poradenství je i půjčování kompenzačních pomůcek (Bartoňová, Vítková 2007, s. 231).

Veškeré informace zmiňované v této kapitole jsou také zahrnuty v zákoně o sociálních službách číslo 108/2006 Sb. ve znění pozdějších novel v §32 a §37.

Sociální poradenství má uplatnění u všech věkových kategorií. Z předchozího textu je patrné, že se zabývá jak dětmi, dospívajícími, dospělými, tak i seniory. Vždy řeší krizové situace v sociální sféře a nabízí různé způsoby řešení těchto nastalých situací.

5.2 Služby sociální péče

Tento termín přesněji definuje §38 zákona o sociálních službách číslo 108/2006 Sb. ve znění pozdějších novel: *„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení”*

Mezi tento druh služeb patří např.:

- osobní asistence
- pečovatelská služba
- tísňová péče
- denní a týdenní stacionáře
- chráněná bydlení

- domovy pro seniory
- domovy pro osoby se zdravotním postižením

Pro účel této práce není nutné vysvětlovat všechny pojmy, osvětlíme si pouze činnost osobního asistenta, který v rámci svého povolání působí i na školách.

5.2.1 Osobní asistence

„Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení a jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby” (Bartoňová, Vítková 2007, s. 232).

Ideálním způsobem kompenzace postižení, který umožňuje i člověku s těžkým zdravotním postižením žít ve vlastní domácnosti a co nejvíc se přiblížit standartu, je osobní asistence. Pojem osobní asistence by se dala volně přeložit jako pomoc směřovaná od člověka (osobního asistenta) k jinému člověku, který z důvodu těžkého zdravotního postižení tuto pomoc potřebuje při vykonávání rozličných životních činností (Lešková, Leško 2006, s. 191, 192).

Cíl osobní asistence nalézáme v pomoci zvládat v domácím prostředí prostřednictvím osobního asistenta ty úkony, které by člověk dělal sám, kdyby mohl. Jde o pomoc při saturaci jeho potřeb, a to jak biologických, tak společenských. Nezbytnou podmínkou se stává úcta k důstojnosti člověka, jeho životnímu stylu a k naplnění jeho smyslu života (Pešatová, Tomická 2007, s. 39).

Podle zákona číslo 108/2006 Sb. (§39) ve znění pozdějších novel *„služba osobní asistence obsahuje zejména tyto základní činnosti:*

- *pomoc při zvládání běžných úkonů péče o vlastní osobu*
- *pomoc při osobní hygieně*
- *pomoc při zajištění stravy*
- *pomoc při zajištění chodu domácnosti*
- *výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí”*

Pro účel této práce se dá z předchozího textu vyvodit, že osobní asistent funguje na škole spíše jako doprovod žáka s těžkým zdravotním postižením. Nejčastěji pomáhá klientovi s docházením do školy, s přesunem do tříd a se sebeobsluhou (např. převlékáním). Jeho činnost vždy závisí na dohodě s klientem, či jeho zákonným zástupcem a má daná pravidla.

5.3 Sociální prevence

Služby sociální prevence pomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Patří sem např. Střediska rané péče, tlumočnické služby, sociálně pracovní dílny, sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením (Bartoňová, Vítková 2007, s. 234).

Kraus (2008, s. 148) dělí sociální prevenci na:

- **primární** – zde se snažíme předejít sociálně deviantnímu jednání v situacích a prostředích, kde ještě daný jev nenastal
- **sekundární** – působíme na osoby, které jsou z hlediska sociální patologie rizikové, nebo se již deviantního chování dopustili
- **terciální** – snaha o zabránění recidivě

V českých školách se problémem sociální prevence zabývají především školní metodici prevence, výchovní poradci, školní psychologové či speciální pedagogové.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část navazuje na část teoretickou a tvoří ji kapitoly, které se věnují vymezení cílů bakalářské práce, předpokladům průzkumu, použitým průzkumným metodám, popisem zkoumaného souboru a především výsledkům průzkumu a jejich interpretací.

6 METODOLOGIE PRÁCE

6.1 Cíl praktické části

Cíl praktické části nacházíme v analýze možností spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků při řešení výchovně-vzdělávacích potřeb žáků. Dále také ve zjištění, zda by bylo v České republice potřeba zřídit na školách pracovní pozici školního sociálního pracovníka.

Díličními cíli jsou zjištění:

- Kdo by měl zejména posuzovat rodinné prostředí žáků v případě problémů
- Kdo by měl zejména zabezpečovat poradenství žákům, rodičům, ale i učitelům a dalším pracovníkům školy
- Které překážky brání v České republice ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků
- Při řešení kterých problémů by se mohl podílet i školní sociální pracovník

6.2 Předpoklady průzkumu

Abychom mohli zodpovědně přistoupit k provedení průzkumu, stanovili jsme si následující předpoklady, které jsme měli ověřit či vyvrátit:

1. Lze předpokládat, že většina námi oslovených respondentů neví, jaké kompetence má školní sociální pracovník
2. Lze předpokládat, že největší počet respondentů považuje za potřebné spolupracovat se sociálními pracovníky při řešení sociálních problémů rodin žáků.

3. Lze předpokládat, že největší počet respondentů deklaruje potřebu zavedení profese školního sociálního pracovníka.

6.3 Volba průzkumné metody

Abychom získali patřičné informace, využili jsme metody dotazníku.

Tato technika sběru dat patří v sociálních průzkumech mezi velice rozšířenou a v některých vědních oborech přímo tradiční. Jedná se o písemný způsob dotazování, což přináší určitá aplikační omezení – nelze jej využít při výzkumu osob, pro které je čtení a psaní z nějakých důvodů obtížné. Výhodou této metody je její přehlednost, kdy si dotazovaný přečte otázku a zakroužkuje správnou odpověď. Nedochází tak, na rozdíl od mluveného způsobu dotazování (například rozhovoru), k neuspořádaným odpovědím, s košatými vsuvkami, plevelnými slovy, opakováním aj. (Reichel 2009. s. 118, 119).

Dotazník bývá používán pro hromadné získávání údajů. Myslí se tím získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Proto se dotazník považuje za ekonomický výzkumný nástroj. Můžeme jím získat velké množství informací při malé investici času (Gavora 2000, s. 99).

Na vytvoření dotazníku spolupracoval tým studentů speciální pedagogiky pro mateřské školy a sociální práce pod vedením doc. PaedDr. Tatiany Matulayové, Ph.D. Jeho účelem bylo zjištění, zda je v České republice zájem o zavedení profese školního sociálního pracovníka a je-li nutnost zakládání této profese na českých školách.

Samotnému průzkumu předcházela předvýzkum. Každý z týmu předal dvěma respondentům dotazníky k vyplnění a zároveň dotazované připravil na to, že jim budou kladeny doplňující otázky. Dotazovaní byli samozřejmě také seznámeni s tím, že vše je anonymní a výsledky poslouží pouze pro účel samotného průzkumu. Doplňující otázky se pak týkaly srozumitelnosti dotazníku, jeho délky, časové náročnosti apod. Po zhodnocení všech dat od respondentů pak vznikl dotazník, který již sloužil průzkumu.

Dotazník se skládá ze 14 otázek hlavních a 7 otázek doplňujících pro určení základních údajů respondenta (viz. Příloha 1). Prvních 6 otázek je uzavřených a dávají na výběr ze čtyř možných odpovědí. Slouží k zjištění možných kompetencí učitelů, speciálních pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků na školách. Otázky 7 až 9 se již zabývají konkrétně kompetencemi školního sociálního pracovníka. Otázky jsou otevřené a máme na výběr z více možností odpovědí (11 až 13). Odpovídá se volbou ano/ne. Otázku 10 směřujeme na práci

speciálního pedagoga ve školách a na cílové skupiny, se kterými by měl pracovat. Máme 12 možných odpovědí a reaguje se na ně opět volbou ano/ne. V otázkách 11 až 14 používáme numerickou škálovací metodu, která má za úkol zjistit zda by u nás bylo třeba zřídit profesi školního sociálního pracovníka, jaké podmínky by měly být splněny a co by mohlo být v tomto záměru možnou překážkou.

6.4 Popis zkoumaného souboru

Průzkumu se zúčastnili pedagogičtí pracovníci škol v Libereckém a Ústeckém kraji.

V Libereckém kraji byl průzkum prováděn ve Frýdlantě v Čechách a okolních obcích. Frýdlantský výběžek sousedí s Polskem a je znám vysokou nezaměstnaností a množstvím sociálních rodin na pokraji bídy. Mnoho občanů tohoto regionu musí dojíždět za prací do Liberce, nebo jiných velkých měst. Většinu času tak tráví mimo domov a to se samozřejmě projevuje na chování a prospěchu jejich dětí.

V tomto regionu spolupracovaly čtyři základní školy v malých obcích, základní školy a základní školy speciální ve Frýdlantě v Čechách.

V Ústeckém kraji byl průzkum prováděn v oblasti teplicka. Zde byli respondenti dotazováni na jedné základní škole speciální a jedné základní škole.

Celkem dotazník vyplnilo 50 respondentů: 33 z Libereckého kraje (tj. 66% všech dotazovaných) a 17 z Ústeckého kraje (což činí 34% respondentů). Z celkového počtu se průzkumu zúčastnilo 6 mužů (tj. 12%) a 44 žen (tj. 88%) ve věku 20 až 60 let. Magisterského vzdělání dosáhlo 28 respondentů (56%), bakalářského 5 zúčastněných (10%) a středoškolského s maturitou 17 dotazovaných (34%). Tyto základní údaje najdeme v příloze číslo 2.

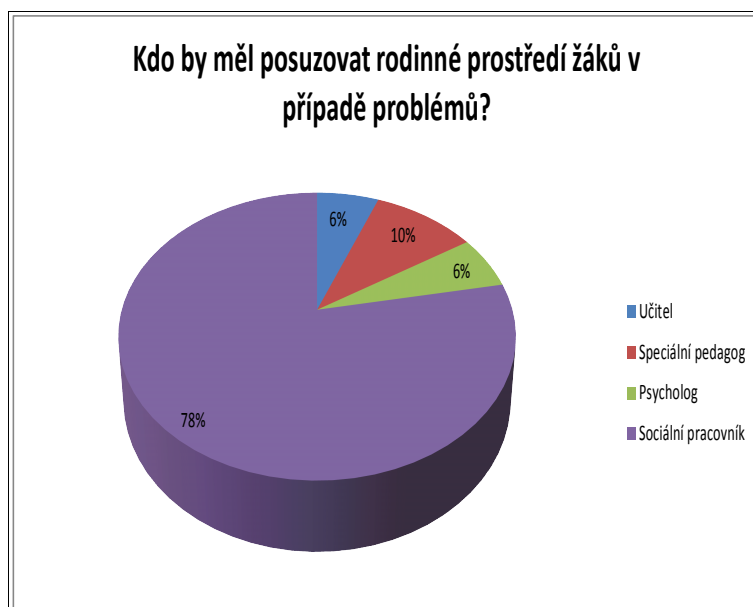
6.5 Výsledky průzkumu a jejich interpretace

Průzkum byl prováděn v druhé polovině měsíce října roku 2012. Vyhodnocování dotazníku pak probíhalo v listopadu téhož roku. Interpretace získaných dat vychází z jednotlivých dotazníků. Součástí kapitoly je kvantitativní analýza vyhodnocených dat zpracovaných v grafech a tabulkách s využitím procentuálního zpracování.

6.5.1 Vyhodnocení otázek 1 až 6

Tyto otázky byly směřovány na možné kompetence učitelů, speciálních pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků.

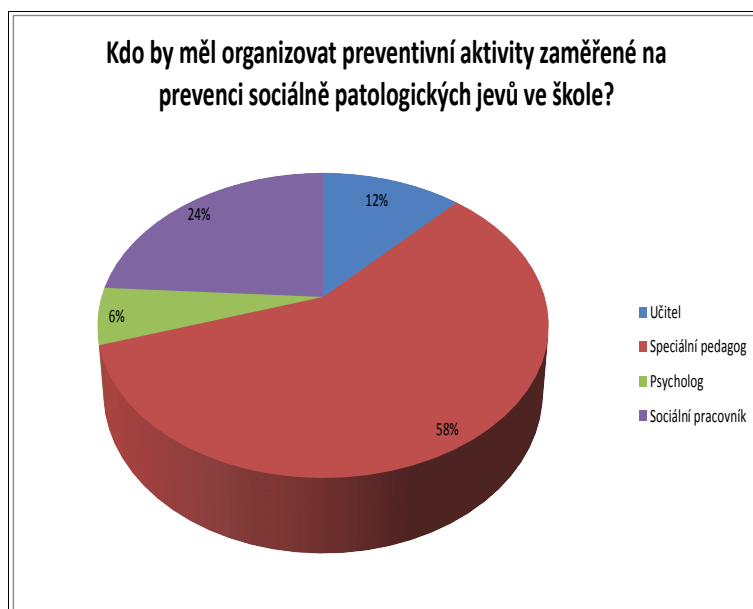
V **otázce číslo jedna** byli respondenti dotazováni na to, kdo by měl zejména posuzovat rodinné prostředí žáků v případě problémů. Nejvíce respondentů a to 78% (39 dotazovaných) odpovědělo, že touto problematikou by se měl zabývat sociální pracovník. Tato odpověď je vcelku logická a dala se předpokládat. Nejčastěji zmiňovaná odpověď totiž odpovídá kompetencím sociálního pracovníka i školního sociálního pracovníka, které jsou zmíněny v kapitolách 1.3 a 1.6. Graf číslo 1 ukazuje v procentech množství vybraných odpovědí k této otázce. Nejméně bodů (3) získal shodně psycholog a učitel, což z celkového počtu činí 6%.

Graf 1: Posouzení rodinného prostředí žáků

Otázka číslo dvě se zabírala problematikou preventivní aktivity zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů ve škole a tím, kdo by ji měl organizovat. Nejvíce respondentů (58%, což je 29 dotazovaných) odpovědělo, že speciální pedagog. Další nejčastější odpovědi pak byl sociální pracovník (24%, což odpovídá 12 respondentům) a nejméně (6%, tj. 3 respondenti) získal psycholog. I tato odpověď koresponduje se skutečností. Z kapitol 1.5., 1.6 a 5.3 teoretické části této bakalářské práce jasně vyplývá, že prevencí se na školách zabývají metodici prevence, speciální pedagogové, výchovní poradci a psychologové. Z možností, které měli respondenti na výběr, se tedy speciální pedagog jeví jako logická

odpověď. Na druhém místě skončil sociální pracovník, a ne psycholog, jak by se dalo předpokládat. Z uvedené skutečnosti by bylo možné se domnívat, že v této problematice by se pozice školního sociálního pracovníka uplatnila a mohla odlehčit školnímu psychologovi. Graf číslo 2 názorně ukazuje procentuální vyjádření respondentů k této otázce:

Graf 2: Organizace preventivních aktivit

Otázka číslo tři zjišťuje, kdo by měl zejména spolupracovat s rodinou žáka, orgány sociální péče a jinými institucemi a organizacemi. Nejčastější odpovědí byl sociální pracovník a to u 24 respondentů, což činí 48% dotazovaných (viz. Graf číslo 3). Tento fakt opět vypovídá o důležitosti zavedení profese školního sociálního pracovníka na školách. I z praxe víme, že respondenti odpovídali v souladu se skutečností. Sociální pracovník má veškeré výše uvedené činnosti ve své kompetenci. Jako druhá nejčastější odpověď byla vybrána profese učitele (28%, což činí 14 respondentů s touto odpovědí). I tato odpověď koresponduje se skutečností. Z praxe víme, že nejbližší ke studentovi má učitel (nejbližší třídní učitel). Tudiž se zdá logické, že zná rodiny svých studentů a měl by s nimi spolupracovat. Vzhledem ke svému povolání by měl také mít přehled o institucích, organizacích a umět se s nimi v případě nutnosti kontaktovat. Nejméně dotazující volili odpověď speciální pedagog (5 respondentů, tj. 10%). V kompetenci speciálního pedagoga opravdu nejsou výše zmiňované činnosti. Speciální pedagog nemá ve svých kompetencích dohled a spolupráci se všemi žáky a jejich rodinami

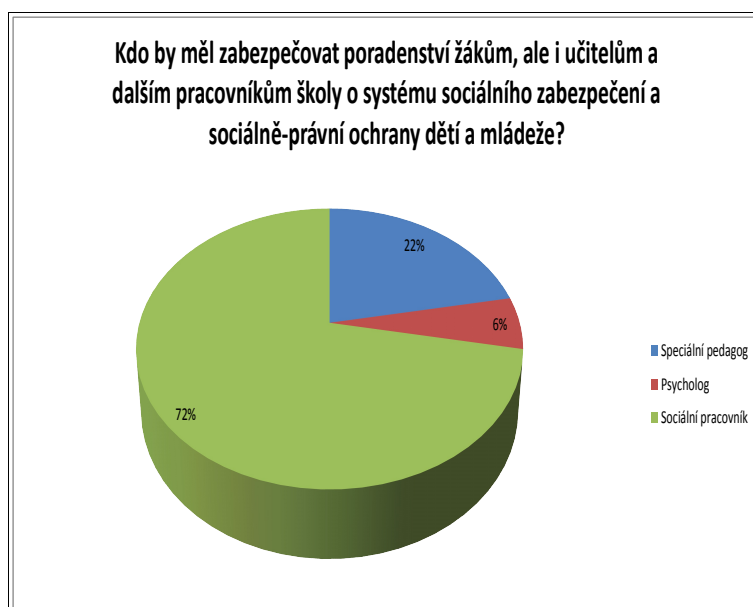

na škole. Tato profese se uplatňuje na školách v rámci integrace a inkluze a má ve svých kompetencích žáky se speciálně vzdělávacími potřebami.

Graf 3: Spolupráce s institucemi a rodinou žáka

Otázka číslo čtyři se zaměřuje na oblast poradenství na školách, především zabezpečením této oblasti pro žáky, rodiče a učitele. Nejvíce dotazovaných dle očekávání (72%, což je 36 respondentů) odpovědělo ve prospěch sociálního pracovníka (viz. graf číslo 4).

Graf 4: Zabezpečení poradenství žáků a pracovníků škol

Graf 5: Pomáhání žákům s problémovým chováním

V otázce číslo pět byla dotazována profese, která by měla pomáhat žákům s emočními problémy, problémovým a poruchovým chováním v zapojení do vrstevnické skupiny. Za nejčastěji zmiňovanou profesi byl zvolen psycholog (32%, což činí 16 respondentů). Tento výsledek však není vůbec přesvědčivý, protože hned u dalších dvou profesí (učitel a speciální pedagog) bylo dosaženo 28%, což činí 14 respondentů u každé z těchto odpovědí a rozdíl je tedy nepatrný. Dalo by se tedy předpokládat, že dotazovaní v této otázce moc jasno nemají, pouze se dá shrnout, že výsledky by mohly poukazovat na fakt, že s námi dotazovaných respondentů si jich nejméně dokáže představit v pozici emoční pomoci žákům sociálního pracovníka (12%, tj. 6 respondentů). Tento nepatrný rozdíl v odpovědích nám zobrazuje graf č.5.

V oblasti propagace školy (**otázka číslo 6**), odpověděli respondenti ve většině případů (74%, což je 37 dotazovaných) učitele (viz. graf číslo 6). Tento fakt, by mohl poukazovat na to, že učitelství je komplexní povolání a mimo kompetencí, které přímo souvisejí s výchovou a vzděláváním (pedagogické, psychodidaktické, diagnostické a intervenční, poradenské a konzultační, komunikační aj.), je velmi důležité vystupování učitele na veřejnosti a to i mimo vyučování (Lazarová 2008, s. 25). Tato otázka však nějak blíže nesouvisí s námi stanovenými předpoklady a nebudeme ji více rozebírat.

Graf 6: Propagace školy

V prvních šesti otázkách se můžeme zaměřit na odpovědi námi zkoumaného vzorku respondentů a určit tak kompetence učitelů, sociálních pracovníků, speciálních pedagogů a psychologů dle výsledku průzkumu. Do kompetecí sociálního pracovníka by respondenti zařadili posuzování rodinného prostředí žáků v případě problémů, dále pak spolupráci s rodinou žáka, orgány sociální péče a jinými institucemi a organizacemi a zabezpečování poradenství žákům, rodičům, učitelům a dalším pracovníkům školy o systému sociálního zabezpečení a sociálně-právní ochraně dětí a mládeže. Učitelé by pak jako hlavní úkol, mimo zabezpečení výuky a povinnostmi souvisejícími přímo s výchovou a vzděláváním, měli propagaci školy a přispívání k pozitivnímu obrazu této instituce na veřejnosti. Speciální pedagog by se pak měl zaměřit na organizování preventivních aktivit zaměřených na prevenci sociálně patologických jevů ve škole a s emočními problémy, problémovým a poruchovým chováním v zapojení do vrstevnické skupiny by se měl dle našeho průzkumu zabývat psycholog.

Dále se dá po shrnutí těchto výsledků říci, že ze šesti otázek odpověděli respondenti třikrát ve prospěch sociálního pracovníka a tudíž by se dala předpokládat možnost zavedení školního sociálního pracovníka jako potřebná a smysluplná v 50ti %.

6.5.2 Vyhodnocení otázek 7 až 10

Tyto otázky jsou postaveny tak, aby se na ně dalo odpovědět pouze ano/ne. Za směrodatné považujeme odpovědi, které získají více než 50% odpovědí. Dále pak je zde patrné váhání respondentů s odpověďmi na některé otázky a tudíž se stane, že ne vždy zde budou uvedeny odpovědi všech 50 dotazovaných. Výsledky tohoto průzkumu přibližují následné tabulky č. 1 – 4.

Tabulka číslo 1: Odpovědi na otázku číslo 7: **Považujete za žádoucí, aby na řešení následujících problémů žáků podíleli i školní sociální pracovníci?**

		ANO	NE	ANO %	NE %
1	vývojové poruchy	9	41	18	82
2	neurotické problémy	16	34	32	68
3	poruchy učení	15	35	30	70
4	problémy s učením vyplývající z odlišného jazykového a kulturního prostředí žáka	46	4	92	8
5	problémy s učením vyplývající ze sociálně znevýhodněného prostředí rodiny žáka	47	3	94	6
6	nepravidelná docházka do školy, opakované opožděné příchody, záškoláctví	46	4	92	8
7	poruchy chování	26	24	52	48
8	problémové chování žáků ve vztahu k autoritám	24	25	48	50
9	spory mezi žáky	21	29	42	58
10	šikana, kyberšikana	28	21	56	42
11	vytváření zdravého sociálního klimatu ve škole	29	20	58	40

V tabulce jsme zobrazili četnost odpovědí ano/ne na jednotlivé otázky. Z těchto odpovědí se dá shrnout, že by se školní sociální pracovník měl zabývat problémy s učením, které souvisejí s kulturní a jazykovou bariérou, problémy s učením související se sociálně znevýhodněným prostředím a také nepravidelnou docházkou, záškoláctvím a častými pozdními příchody, šikanou a kyberšikanou a vytvářením zdravého sociálního klimatu

ve škole. Školní sociální pracovník by se naopak dle našeho průzkumu neměl zabývat vývojovými poruchami, neurotickými problémy, poruchami učení a spory mezi žáky. U ostatních otázek jsou odpovědi velice vyrovnané a je zde patrné, že respondenti na ně nemají zcela utvořený názor, který by se zde dal interpretovat jako přesvědčivý.

Tabulka číslo 2: Odpovědi na otázku číslo 8: **Přispěly by ke zvýšení školské úspěšnosti žáků následující činnosti školních sociálních pracovníků?**

		ANO	NE	ANO %	NE %
1	včasná diagnostika ohrožení žáka	42	8	84	16
2	vyhledávací činnost s cílem vyhledávání žáků v hmotné a sociální nouzi	38	12	76	24
3	krizová intervence	39	8	78	16
4	nápravná činnost, která představuje souhrn postupů na dosažení pozitivní změny v konání žáka s cílem zmírnit hmotnou nebo sociální nouzi	43	6	86	12
5	sociální poradenství zaměřené na zjištění rozsahu a charakteru hmotné nebo sociální nouze, na zjištění příčin jejího vzniku, na poskytnutí informací a možnostech řešení a na usměrnění rodičů při volbě a uplatňování forem sociální pomoci	42	7	84	14
6	sociální poradenství s cílem doporučit poskytnutí odborných poradenských služeb specializovanými institucemi rodičům a žákům	43	6	86	12
7	vytváření rovných příležitostí ve vzdělávání pro žáky ze sociálně vyloučených skupin	34	15	68	30
8	práce s rodiči žáků metodami sociální práce v kombinaci s metodami edukace dospělých	36	13	72	26
9	školská a rodinná mediace	36	11	72	22
10	spolupráce s vybranými institucemi při řešení individuálních případů	49	1	98	2
11	podpora vytváření multikulturního prostředí ve škole	34	15	68	30
12	získávání zdrojů například projektovou činností či medializací	25	23	50	46
13	komunikace s médii a jinými organizacemi v oblasti sociálních služeb s pověřením zřizovatele	25	23	50	46

Z těchto odpovědí respondentů se dá všeobecně říci, že školní sociální pracovníci by byli prospěšní ve dvanácti bodech ze čtrnácti. Pouze v případě získávání zdrojů například projektovou činností či medializací a komunikací s médii a jinými organizacemi v oblasti sociálních služeb s pověřením zřizovatele si respondenti neudělali zcela jasný názor. Rozdíl pouhých dvou hlasů není úplně přesvědčivý pro určení zcela jasného postoje k této problematice. U ostatních otázek jsou odpovědi z více jak padesáti procent ve prospěch školního sociálního pracovníka a dalo by se z toho tedy usuzovat, že tato profese by mohla být přínosem pro pracovníky škol a jistě by měla své opodstatnění.

Tabulka číslo 3: Odpovědi na otázku číslo 9: S kterými cílovými skupinami by měl pracovat školní sociální pracovník:

		ANO	NE	ANO %	NE %
1	s žáky	43	7	86	14
2	s rodiči	49	1	98	2
3	s učiteli	45	5	90	10
4	se speciálními pedagogy	42	7	84	14
5	s asistenty učitelů	40	8	80	16
6	s psychology	45	5	90	10
7	se sociálními pracovníky	47	3	94	6
8	s odděleními sociálněprávní ochrany	45	5	90	10
9	se soudy	43	7	86	14
10	s policií	42	8	84	16
11	s organizacemi občanské společnosti: občanská sdružení, neziskové organizace...	35	15	70	30
13	s církvemi	24	26	48	52

Obecně se dá shrnout, dle odpovědí respondentů, že by školní sociální pracovník měl spolupracovat se všemi cílovými skupinami, tedy s žáky, rodiči, učiteli, speciálními pedagogy, asistenty učitelů, psychology, sociálními pracovníky, oddělením právním ochrany, soudy, policií, s organizacemi občanské společnosti i s církvemi. V další otázce se pak zaměříme na spolupráci speciálního pedagoga se stejnými cílovými skupinami jako v otázce této a následně

provedeme srovnání možné spolupráce školního speciálního pedagoga se speciálním pedagogem.

Tabulka číslo 4: Odpovědi na otázku číslo 10: **S kterými cílovými skupinami by měl pracovat školní speciální pedagog.**

		ANO	NE	ANO %	NE %
1	s žáky	49	1	98	2
2	s rodiči	48	2	96	4
3	s učiteli	49	1	98	2
4	se speciálními pedagogy	49	0	98	
5	s asistenty učitelů	48	2	96	4
6	s psychology	47	3	94	6
7	se sociálními pracovníky	46	4	92	8
8	s odděleními sociálně právní ochrany	29	21	58	42
9	se soudy	25	25	50	50
10	s policií	24	26	48	52
11	s organizacemi občanské společnosti: občanská sdružení, neziskové organizace	19	31	38	62
12	s církvemi	11	39	22	78

Z těchto odpovědí jasně vyplývá, že speciální pedagog by měl spolupracovat s žáky, rodiči, s dalšími speciálními pedagogy, s učiteli, s asistenty učitelů, psychology, se sociálními pracovníky a s oddělením právní ochrany.

Pokud porovnáme odpovědi na otázky v tabulce číslo 3 a 4 (tedy otázky 9 a 10) dojdeme k možnostem spolupráce školního sociálního pracovníka a speciálního pedagoga. Tyto dvě profese by měly pracovat společně s žáky, s rodiči, s učiteli, se speciálními pedagogy, s asistenty učitelů, s psychology, se sociálními pracovníky a s oddělením právní ochrany. Tato spolupráce by jim měla být společná. Naopak respondenti rozhodli v nadpoloviční většině, že spolupráci se soudy, s policií, a organizacemi občanské společnosti a s církvemi by ponechali zcela v kompetenci školních sociálních pracovníků. Díky těmto výsledkům by se dalo říci, že školní sociální pracovník by mohl být pro speciální pedagogy velkým přínosem. Mohl by

pomáhat speciálním pedagogům s jejich prací a dále pak spolupráci rozšířit na oblasti pouze sociálního rázu, jakými bezesporu soudy, policie, občanská sdružení a církve jsou.

6.5.3 Vyhodnocení otázek 11 až 14

Níže uvedené otázky byly zpracovány metodou numerického škálování. Škála se pohybuje v hodnotách 1 – 5, kde 1 znamená „velmi důležité“ a 5 „absolutně nedůležité“. Do tabulek jsme pro upřesnění vložili také hodnotu modus (označení nejčastějších odpovědí).

Tabulka číslo 5: Odpovědi na otázku číslo 11: **Prosím, přečtete si seznam argumentů ve prospěch ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků. Za jak důležité je považujete?**

		1	2	3	4	5	Modus
1	Zvyšující se podíl žáků s poruchami učení	19	7	7	10	7	1
2	Zvyšující se podíl žáků s poruchami chování	28	9	8	2	3	1
3	Zvyšující se podíl žáků se specifickými vzdělávacími potřebami/zdravotní znevýhodnění	22	9	9	4	6	1
4	Zvyšující se podíl žáků se sociálně znevýhodněného prostředí	32	13	4	0	1	1
5	Zvyšující se podíl žáků z kulturně odlišného prostředí	29	12	7	0	2	1
6	Prohlubující se sociální nerovnost ve třídách, školách	29	10	7	3	1	1
7	Zvyšující se riziko ohrožení morálního vývoje dětí a mládeže způsobené rozvojem informačně komunikačních technologií (internet, Facebook)	17	16	13	2	2	1
8	Zvyšující se riziko ohrožení morálního vývoje dětí a mládeže konzumním životním stylem	15	17	14	2	2	2
9	Přetíženost učitelů	13	11	14	4	8	3
10	Nedostatek asistentů učitelů	14	14	13	3	5	1–2
11	Nedostatek školních psychologů zaměstnaných na úvazek ve školách	17	13	10	2	7	1
12	Nedostatek školních speciálních pedagogů zaměstnaných na úvazek ve školách	17	12	7	2	1	1
13	Rostoucí potřeba spolupráce se sociálními pracovníky, oddělením sociálně-právní ochrany	25	11	12	0	1	1
14	Rostoucí výskyt sociálně-patologických jevů ve škole	30	11	6	1	1	1

Po vyhodnocení těchto odpovědí je zřejmé, že pro ustanovení pozice školních sociálních pracovníků jsou pro respondenty „velmi důležité“, či „důležité“ téměř všechny body, pouze si nemyslí, že by se tato profese měla zřídit z důvodu přetíženosti učitelů. Z tohoto výsledku by tedy bylo možné usuzovat, že pozice školního sociálního pracovníka by mohla velice přispět a pomoci pedagogickým pracovníkům škol. Také toho můžeme usuzovat, že na školách je nedostatek asistentů učitelů, školních psychologů s úvazkem na školách i školních speciálních pedagogů s tímto úvazkem. Toto vše vyplývá především z lokalit, kde byl průzkum dělán. Malé obce na Frýdlantsku nemají tyto pozice na školách zřízeny. Většinou jde o základní školy pouze pro první stupeň a na druhý stupeň musejí žáci dojíždět i několik desítek kilometrů, většinou přímo do města Frýdlant. I v ostatních bodech se jasně ukazuje námi zvolená lokalita jako velmi důležitý fakt při vyplňování dotazníků respondenty. Je zde vysoká nezaměstnanost, vzrůstá zde drobná kriminalita, především krádeže, rodiče musejí dojíždět za prací mnohdy i několik desítek kilometrů. Většinou pracují ve směnném provozu a na své děti nemají mnohdy vůbec čas. Z tohoto důvodu zde narůstá dětská kriminalita, děti žijí v sociálně znevýhodněném prostředí, v kulturně odlišném prostředí, jsou většinou svázány moderní technologií (internet, Facebook). Nejen díky těmto faktorům se pak také zvyšuje podíl žáků s poruchami učení, chování a se specifickými vzdělávacími potřebami a díky tomu také nutnost a důležitost specialistů ve školách.

Tabulka číslo 6: Odpovědi na otázku číslo 12: Které podmínky by měly být splněny, aby mohla být ustanovena pracovní pozice školních sociálních pracovníků?

		1	2	3	4	5	Modus
1	Je potřebná změna školské legislativy.	29	7	9	2	3	1
2	Je potřebné alokovat finanční prostředky a zajištění mzdových nároků školských sociálních pracovníků.	33	9	4	0	4	1
3	Je potřebné připravit školy a poradenská zařízení na zavedení nové profese.	28	11	5	2	4	1
4	Je potřebné nejprve vytvořit podmínky pro získání kvalifikace pro výkon školské sociální práce.	20	18	7	1	3	1
5	Je potřebné nejprve zrealizovat reprezentativní výzkumy, které prokáží potřebu školské sociální práce v ČR.	13	16	11	3	6	2
6	Je potřebné zajistit spolupráci mezi rezortem školství a sociálních věcí.	27	11	8	0	4	1

Pracovní pozice školního sociálního pracovníka, dle průzkumu, by mohla být ustanovena v České republice, pokud se změní školská legislativa, alokují se finanční prostředky a zajistí se mzdové nároky této profese. Také by bylo potřebné, dle respondentů, připravit školy a poradenská zařízení na zavedení nové profese, vytvořit podmínky pro získání kvalifikace pro výkon školské sociální práce a zajistit spolupráci mezi rezortem školství a sociálních věcí. Za důležité považují dotazovaní také realizaci reprezentativních výzkumů, které prokáží potřebu školské sociální práce v České republice. Tyto odpovědi jsou v celku logické, ministerstvo školství i ministerstvo práce a sociálních věcí se již nyní potýká s nedostatkem financí a o pracovní pozici školního sociálního pracovníka nenajdeme v zákonech ČR nikde žádnou zmínku. Tudíž neexistují ani žádné instituce, kde by se toto povolání dalo studovat a nejsou zde podmínky pro získání potřebné kvalifikace.

Tabulka číslo 7: Odpovědi na otázku číslo 13: Které překážky podle Vás brání ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků:

		1	2	3	4	5	Modus
1	Názor, že není potřeba zavádět další profesi.	22	9	9	2	7	1
2	Názor, že sociální práce je ještě stále v českých podmínkách nedostatečně rozvinutou profesí.	20	16	10	3	1	1
3	Nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků.	23	10	12	3	2	1
4	Chybějící zkušenost se spoluprací se sociálními pracovníky při řešení problémů žáků.	24	10	13	0	3	1
5	Nedostatek finančních prostředků na mzdy.	35	7	7	0	1	1

Z tabulky jasně vyplývá, že největší překážkou pro zavedení pozice školního sociálního pracovníka by mohl být nedostatek finančních prostředků. I ostatní body se však jeví jako velmi důležité faktory skutečnosti, proč v České republice tato profese zatím zavedena není. Vše vychází nejspíše z faktu, že u nás se zatím nedá získat potřebnou kvalifikaci na výkon tohoto povolání. Lidé pravděpodobně, nejspíše díky nedostatku informací o této profesi, sdílejí názor, že není potřeba zavádět novou profesi. Také zde nejsou dostatečné zkušenosti se spoluprací se sociálními pracovníky při řešení problémů žáků a celkově zde převládá názor na nedostatečně rozvinutou profesi sociálního pracovníka.

Tabulka číslo 8: Odpovědi na otázku číslo 14: Které překážky podle Vás, brání ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků na úrovni odborných zaměstnanců škol, školských zařízení a oddělení sociálně-právní ochrany dětí:

		1	2	3	4	5	Modus
1	Obava z konkurence	9	12	8	5	14	5
2	Nedostatečná informovanost o sociální práci	21	9	11	7	2	1
3	Nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků	20	15	11	2	2	1
4	Chybějící zkušenost multidisciplinární spolupráce při řešení problémů žáků	24	12	9	0	4	1
5	Nedostatek finančních prostředků	33	12	4	0	1	1
6	Jiné, doplňte	0	0	0	0	0	0

Za nejdůležitější, dle průzkumu, považují respondenti opět nedostatek finančních prostředků. Jako u předchozí otázky za velmi důležité považují i nedostatečnou informovanost o sociální práci, nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků i chybějící zkušenost multidisciplinární spolupráce při řešení problémů žáků. Co by se však dalo z těchto odpovědí vyzdvihnout je fakt, že většina respondentů nepovažuje absolutně za nedůležitou obavu z konkurence. Tento výsledek je potěšující a uklidňující. Vždyť jak v pedagogice, tak v sociální práci nám musí jít především o žáky a klienty. Nejdůležitější je spolupráce a rivalita by v těchto profesích neměla mít místo.

6.5.4   Ověření předpokladů průzkumu

1. předpoklad: Lze předpokládat, že většina námi oslovených respondentů neví, jaké kompetence má školní sociální pracovník.

Ověření předpokladu: V dotazníku se těmito otázkami zabývali otázky 1, 2, 4, 7, 8. V otázce číslo jedna jsme se dotazovali na skutečnost, kdo by měl posuzovat rodinné prostředí žáků v případě problémů. Na tuto otázku odpovědělo 78% (39 dotazovaných), že sociální pracovník. Tato skutečnost souhlasí s tím, co jsme zmínili v kapitolách 1.6 a 1.6.1. Školní sociální pracovník má (v zahraničí) kompetence k posuzování rodinného prostředí žáků v případě problémů.

Na otázku číslo 2, kdo by měl zejména organizovat preventivní aktivity zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů ve škole, odpovědělo 58% (což je 29 dotazovaných), že speciální pedagog. Další nejčastější odpovědí pak byl sociální pracovník (24%, což odpovídá 12 respondentům) I tato odpověď koresponduje se skutečností. V kapitolách 1.5., 1.6 a 5.3 praktické části této bakalářské práce je patrné, že prevencí se na školách zabývají metodici prevence, speciální pedagogové, výchovní poradci a psychologové. Dále je také ale patrné z kapitol 1.6 a 1.6.1, že tyto kompetence mají v zahraničí školní sociální pracovníci.

Otázka číslo 4 se zabývala zabezpečováním poradenství žákům, rodičům, ale i učitelům a dalším pracovníkům školy o systému sociálního zabezpečení a sociálně-právní ochrany dětí a mládeže. Kdo by se měl touto činností zabývat odpovědělo nejvíce dotazovaných (72%, což je 36 respondentů) ve prospěch sociálního pracovníka. Tato odpověď koresponduje s tím, co víme o školním sociálním pracovníkovi v zahraničí (viz. kapitola 1.6.1).

Otázka číslo 7: Považujete za žádoucí, aby se na řešení následujících problémů žáků podíleli i školní sociální pracovníci? Z odpovědí vybrali respondenti problémy s učením, které souvisejí s kulturní a jazykovou bariérou, problémy s učením související se sociálně znevýhodněným prostředím a také nepravdělnou docházkou, záškoláctvím a častými pozdními příchody, šikanou a kyberšikanou a vytvářením zdravého sociálního klimatu ve škole. I tato odpověď souhlasí se skutečností (viz. kapitola 1.6 a 1.6.1).

Otázka číslo 8: Přispěly by ke zvýšení školské úspěšnosti žáků následující činnosti školních sociálních pracovníků? Zde se v průzkumu ukázalo, že respondenti o kompetencích školního sociálního pracovníka přehled mají. Ve většině otázek se shodli na tom, že vybrané činnosti by ke zvýšení školní úspěšnosti přispěly (viz. tabulka č. 2), což opět souhlasí se skutečností v zahraničí (kapitola 1.6.1).

Stanovený předpoklad se nepotvrdil.

2. předpoklad: Lze předpokládat, že největší počet respondentů považuje za potřebné spolupracovat se sociálními pracovníky při řešení sociálních problémů rodin žáků.

K ověření tohoto předpokladu se vztahují otázky 7, 8, 9.

Otázka číslo 7: Považujete za žádoucí, aby se na řešení následujících problémů žáků podíleli i školní sociální pracovníci? V této otázce bylo na výběr 11 možností s odpovědí ano/ne a respondenti vybrali 6 možností, které měli více jak 50% s odpovědí ano. Z tohoto faktu se dá usuzovat, že by spolupráci se sociálními (školními sociálními) pracovníky uvítali.

Otázka číslo 8: Přispěly by ke zvýšení školské úspěšnosti žáků následující činnosti školních sociálních pracovníků? Na tuto otázku vybrali respondenti všech 13 otázek v nadpoloviční většině jako správnou, z čehož se dá odvodit potřebnost spolupráce těchto profesí

Otázka číslo 9: S kterými cílovými skupinami by měl pracovat školní sociální pracovník? V nadpoloviční většině odpověděli dotazovaní na tuto otázku ve prospěch žáků, rodičů, učitelů, speciálních pedagogů, asistentů učitelů, psychologů, sociálních pracovníků, odděleními sociálněprávní ochrany, se soudy, s policií a s organizacemi občanské společnosti. Pouze spolupráci s církví zamítli. Z této skutečnosti opět vyplývá, že spolupráci respondenti považují za potřebnou

Stanovený předpoklad se potvrdil.

3. předpoklad: Lze předpokládat, že největší počet respondentů deklaruje potřebu zavedení profese školního sociálního pracovníka.

Ověření předpokladu: Tímto tématem se zabývá především otázka číslo 11: Prosím, přečtěte si seznam argumentů ve prospěch ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků. Za jak důležité je považujete? Argumenty s modusem 1, 2, které jasně dokazují potřebu respondentů zavést tuto profesi, bylo vybráno, z celkově 14 možností, 13 odpovědí. Z tohoto jasně vyplývá skutečnost, že respondenti deklarují potřebu zavedení profese školního sociálního pracovníka.

Stanovený předpoklad se potvrdil.

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývala komplexní analýzou problematiky kompetencí speciálního pedagoga a sociálního pracovníka z pohledu speciálních pedagogů.

Cílem práce bylo analyzovat možnosti spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků při řešení výchovně-vzdělávacích potřeb žáků. Dále také zjistit, zda by bylo v České republice potřeba zřídit na školách pracovní pozici školního sociálního pracovníka. Cíl práce byl splněn.

V praktické části byl prostřednictvím zkonstruovaného dotazníku realizován průzkum, jehož respondenty byli pedagogičtí pracovníci škol v Libereckém a Ústeckém kraji.

Dotazník, kterým jsme zjišťovali názory pedagogických pracovníků na spolupráci speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků, je poměrně obsáhlý. Snažili jsme se v něm zahrnout rozličné oblasti týkající se této problematiky pro ucelenou představu o tom, jaká je povědomost a informovanost pedagogů o pracovní pozici školního sociálního pracovníka a jeho možných kompetencích na školách.

Vzhledem k rozsahu a zaměření bakalářské práce musíme chápat tento průzkum pouze jako nezbytný, prvotní vhled do problematiky spolupráce speciálních pedagogů a školních sociálních pracovníků a jejich kompetencí.

Výsledky této práce ověřily předpoklady k potřebě zavést v České republice pracovní pozici školního sociálního pracovníka a zároveň důležitost spolupráce pedagogů se sociálními pracovníky, popřípadě školními sociálními pracovníky. První předpoklad se nám nepotvrdil, což dokazuje, že námi oslovení respondenti mají vědomosti o kompetencích školního sociálního pracovníka, kterými jsou:

- pomáhání studentům ve vzdělávání a se společenskými problémy
- fungují jako prostředník mezi domovem a školou
- posílají narušené osoby do komunitních zařízení
- poskytují preventivní programy (SSWAA 2012)

Ukázalo se také, že respondenti považují za potřebnou spolupráci se sociálními pracovníky při řešení sociálních problémů rodin žáků. Sociální pracovník má k této činnosti kompetence

a může se tedy stát významným prostředníkem mezi rodinou, žákem a školou. Sociální pracovník pracuje s:

- s klienty, s jejich rodinami, případně za svůj případ považuje celou rodinu,
- s přirozenými skupinami, například s partami mládeže na městském sídlišti
- s uměle vytvořenými skupinami, jakými jsou například školní třídy nebo skupiny
- lidé trávící život v ústavu sociální péče či ve vězení (Matoušek 2003, s.13)

Dále se také prokázalo, že překážkami k zavedení pracovní pozice školního sociálního pedagoga je zde mnoho. Tou nejvýznamnější je nedostatek finančních prostředků, chybějící zkušenost se spoluprací se sociálními pracovníky při řešení problémů žáků a také nutnost změn v legislativě. Jak již víme, v České republice vymezuje zákon číslo 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících pojem pedagogický pracovník a vymezuje pojem přímá pedagogická činnost. Tu vykonává podle citovaného zákona (§ 2 odstavec 2) i speciální pedagog, psycholog, asistent pedagoga. V zákoně, na rozdíl od jiných států, není definována pracovní pozice školního sociálního pracovníka.

Na základě výše shrnutých zjištění je zřejmé, že by pracovní pozice školního sociálního pedagoga mohla být velkým přínosem pro české školství. Toto je ale pouze prvotní zjištění.

Z praxe však víme, že ne na všech školách dnes fungují i ostatní pracovní pozice jako metodik prevence, výchovný poradce. Dost často jsou jejich kompetence přidělovány třídním učitelům žáků a ti jsou pak přetěžováni prací navíc.

Je sice možné říci, že třídní učitel zná své žáky velmi dobře, především jde-li o malé vesnické školy, kde se v podstatě znají všichni. Je však pravda, že tito učitelé znají i rodiče dětí a ostatní příbuzné a to velice dobře. Tento fakt pak nasvědčuje tomu, že i třídní učitel se může bohužel lehce nechat (byť nechtěně) ovlivnit svým soukromým, které se pak může projevit i při řešení nějakého problému, či při chování k žákům.

Metodik prevence a výchovný poradce by měly být pracovní pozice, které jsou nezávislé na přímé pedagogické práci. Naopak by měly s dětmi pracovat spíše ze sociálního hlediska, v oblasti sociálně-patologických jevů, pomáhat jim řešit problémy různého rázu, připravovat pro ně preventivní programy, např. různé přednášky a exkurze, a zároveň fungovat na škole

jako svědkové řešení závažných problémů a spolupracovat s učiteli v případech, kdy by mohlo dojít ke střetu zájmů apod.

Tyto dvě pracovní pozice by nemusely existovat na každé malé základní škole v každé obci, ale stačilo by, aby metodik prevence a výchovný poradce spolupracoval například s pěti školami a zde by plnil již zmíněné pracovní povinnosti. Dále by pak samozřejmě byla také nutná spolupráce s psychology, speciálními pedagogy, SPC, PPP.

Pozice školního sociálního pracovníka má ve světě dlouhou tradici. V USA například již od roku 1994 (viz. kapitola 1.6.1). Dle našeho průzkumu by byla potřebná i v České republice, ale dokud zde nebudou na všech školách fungovat samostatně role učitele, ředitele školy, metodika prevence, výchovného poradce, speciálního pedagoga, psychologa a ostatních školních pracovníků navíc také v propojenosti a oblast poradenství a sociální práce a nebude docházet k jejich spolupráci, vznikne zde opět další pracovní pozice, kterou bude opět možná zastávat například třídní učitel.

V současné době se spíše zvažuje zavedení pracovní pozice sociálního pedagoga. O zavedení funkce školního sociálního pracovníka se zatím žádné instituce nezmiňují.

NÁVRH OPATŘENÍ

Hned v úvodu této práce jsme uvedli, že v České republice není školní sociální pracovník ukotven ve školském zákoně. V praxi to znamená, že není určeno jeho vzdělání, kompetence, povinnosti ani platový výměr. Zákon číslo 563/2004 o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, by v tomto ohledu měl být tedy přepracován a doplněn o novou pracovní pozici. V legislativě by měly být také upraveny nároky na mzdu všech poradenských pracovníků, tedy i školního psychologa a školního speciálního pedagoga.

Vzhledem k zjištění z průzkumu a z kapitoly 1.6.1 o školních sociálních pracovnících by tato pracovní pozice spadala do oblasti školního poradenství. Opatření by se tedy především týkala metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa a speciálního pedagoga. Těmto pracovním pozicím by mohl školní sociální pracovník ulehčit s pracovními povinnostmi:

Školní metodik prevence

Zde by se školní sociální pracovník uplatnil především v oblasti informační a poradenské činnosti. Mohl by:

- Zajišťovat a předávat odborné informace o problematice sociálně patologických jevů, o nabídkách programů a projektů, o formách specifické primární prevence pedagogických pracovníků školy.
- Vyhledávat a orientačně šetřit žáky s rizikem či projevy sociálně patologického chování; poskytovat poradenské služby těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťovat péči odpovídajícího odborného pracoviště (ve spolupráci s třídními učiteli).

Výchovný poradce

Ulehčení této profesi by bylo možné v těchto oblastech:

- provádění vyhledávání a orientační šetření žáků, jejichž psychický a sociální vývoj, výchova, vzdělávání nebo příprava na budoucí povolání vyžadují zvláštní pozornost;

- předkládání řediteli školy a zákonným zástupcům žáků návrhy na další péči o tyto žáky, případně na jejich předání do péče pedagogicko-psychologické poradny (PPP), speciálně-pedagogického centra (SPC) nebo střediska výchovné péče (SVP);
- průběžné sledování dalšího vývoje těchto žáků;
- koordinace řešení problémů ve vztazích mezi žáky, jejich rodinami a školou a spolupráce s rodinami žáků, jejichž psychický vývoj, výchova, vzdělávání nebo příprava na budoucí povolání vyžadují zvláštní pozornost;

Školní psycholog a speciální pedagog

Od těchto profesí by mohl převzít:

- prevenci negativních jevů vývoje žáků, odborné vedení pedagogických pracovníků při jejich zavádění
- sledování sociálních podmínek života a rozvoje osobnosti žáků a pedagogických pracovníků školy při zkvalitňování podmínek vzdělávací práce učitelů;

Veškerá tato opatření by samozřejmě závisela především na vzájemné spolupráci jednotlivých pracovních pozic mezi sebou.

Dalším navrhovaným opatřením by měla být lepší informovanost rodičů a žáků v oblasti poradenství. Rodiče by se měli seznámit s poradenskými pracovníky hned po nástupu dítěte do školy. Každý z těchto odborníků by se měl představit a rodičům vysvětlit svou náplň práce a kompetence, které má. Také by měl objasnit a vysvětlit, kdy se na ně může rodič obracet. Dnes jsou tyto pracovní pozice pro mnoho rodičů pouhým pojmem a jejich smysl na školách nechápou.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARTOŇOVÁ, Miroslava, VÍTKOVÁ, Marie, 2007. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.*, 2. přepracované a rozšířené vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-158-4
2. BAZALOVÁ, Barbora, VÍTKOVÁ, Marie, 2007. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami I.* 273. publikace. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-163-8
3. BUZKOVÁ, Petra, 2005. *Koncepce poradenských služeb poskytovaných ve škole.* (č.j. 27 317/2007–24). Věstník. Sešit 7. Praha: MŠMT.
4. CPIV, 2012. *Centrum podpory inkluzivního vzdělávání.*[online]. [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: <http://www.cpiv.cz/>
5. ČÁMSKÝ, Pavel, SEMBDNER, Jan, KRUTILOVÁ, Dagmar, 2011. *Sociální služby v ČR v teorii a praxi.* 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0027-7
6. DRAPELA, Viktor J., 2008. *Přehled teorií osobnosti.* 5. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-505-9
7. DRYDEN, Windy, 2008. *Poradenství.*1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-371-0
8. GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
9. HADJMOUSSOVÁ, Zuzana, 2002. *Úvod do speciálního poradenství.*1. vydání. Liberec: TUL. ISBN 80-7083-659-8
10. HÁJKOVÁ, Vanda, STRNADOVÁ, Iva, 2010. *Inkluzivní vzdělávání.* 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3070-7
11. JŮVA, Vladimír, 2001. *Základy pedagogiky.* Brno: Paido. ISBN 80-85931-95-8
12. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky.* 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3
13. LAZAROVÁ, Bohumíra, 2008. *Netradiční role učitele.* 2. upravené vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-169-0

14. LECHTA, Viktor, 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-679-7
15. MATOUŠEK, Oldřich aj., 2003. In: HARTL, Pavel aj., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. 1. Vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2
16. MERTIN, Václav, aj., 2010. In: ČÁP, David, aj., 2010. *Pedagogická intervence u žáků ZŠ*. Praha: Meritum. ISBN 978-80-7357-603-5
17. NOVOSAD, Libor, 2000. *Základy speciálního poradenství*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-197-5
18. NOVOTNÁ, Marie, KREMLIČKOVÁ, Marta, 1997. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. 1. vydání. Praha: SPN. ISBN 80-95937-60-30
19. NUV, 2012. *Národní institut pro vzdělávání*. [online]. [cit. 2013-10-06]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/>
20. PEŠATOVÁ, Ilona, TOMICKÁ, Václava, 2007. *Úvod do integrativní speciální pedagogiky*. 1. Vydání. Liberec: TUL. ISBN 978-80-7372-268-5
21. PEŠOVÁ, Ilona, ŠAMALÍK, Miroslav, 2006. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-1216-4
22. PIPEKOVÁ, Jarmila, aj. 2006. In: BARTOŇOVÁ, Miroslava, aj. 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozšířené vydání. Brno: Paido. ISBN 80-7315-120-0
23. PRŮCHA, Jan, 2009. *Přehled pedagogiky*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-567-7
24. PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8
25. REICHEL, Jiří, 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. 1. Vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3006-6
26. SLOWIK, Josef, 2007. *Speciální pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3

27. SMUTEK, Martin, KAPPL, Miroslav, 2006. In: LEŠKOVÁ, Lýdia, LEŠKO, Ladislav, 2006. *Proměny klienta služeb sociální práce*. 1.vydání. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 80-7041-716-1
28. SSWAA, 2012. *School Social Work Association of Amerika*. [online]. [cit. 2013-22-09]. Dostupné z: <http://www.sswaa.org/>
29. TĚTHALOVÁ, Marie, 2013. Dítě s Handicapem je pro učitele velká výzva. *Informatorium* 3-8 č. 2/2013 ISSN: 1210-7506.
30. UZLOVÁ, Iva, 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-764-0
31. VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana aj., 2008. In: TVRZOVÁ, Ivana aj., 2008. *Pedagogika pro učitele*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1734-0
32. VÍTKOVÁ, Marie, aj., 1998. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-51-6
33. Vyhláška č. 116/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, [vid. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>
34. Vyhláška č. 147/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, [vid. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vvyhlaska-c-116-2011-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-72-2005-sb>
35. Vyhláška č. 454/2006 Sb., kterou se mění vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, [vid. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-454-2006-sb-kterou-se-meni-vyhlaska-c-48-2005-sb>

36. Zákon č. 472/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon). In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2011, [vid. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-472-2011-sb-kterym-se-meni-skolsky-zakon>
37. Zákon č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Zákony ČR* [online]. 2012, [vid. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/198-2012-Sb-zakon-kterym-se-meni-zakon-c-5632004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene-nekterych-zakonu-ve-zneni-pozdejsich-predpisu.html>
38. Zákon č. 108/2006 o sociálních službách [online]. 2012. [vid. 2013-07-06]. Dostupné z: <http://www.atre.cz/zakony/page0048.htm>
39. Zákon č. 383/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. 2013. [vid. 2013-08-06]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/zakon-c-383-2005-sb-kterym-se-meni-zakon-c-109-2002-sb-o-vykonu-ustavni-vychovy-nebo-ochranne-vychovy-ve-skolskych-zarizenich-a-o-preventivne-vychovne-peci-ve-skolskych-zarizenich-a-o-zmene-dalsich-zakonu-ve-zneni-pozdejsich-predpisu-a-dalsi-souvisejici-zakony>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník „Školní sociální pracovník v ČR“ (s. 36)

Příloha č. 2: Základní údaje o respondentech (s. 37)

PŘÍLOHA č. 1: Dotazník „Školní sociální pracovník v ČR“

Jsem studentka Katedry sociálních studií a speciální pedagogiky Technické univerzity v Liberci a podílím se na výzkumu podmínek ustavení možné budoucí pracovní pozice školního sociálního pracovníka v České republice. Zjišťujeme názory učitelů, speciálních pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků na tuto pracovní pozici. Obracíme se na Vás s prosbou o spolupráci.

Výzkum je anonymní a údaje, které nám poskytnete, budou použity jen pro účely statistického zpracování v rámci našeho výzkumu.

Děkuji za spolupráci.

Jana Bečičková

1. Kdo by měl zejména posuzovat rodinné prostředí žáků v případě problémů?

Zvolte jednu možnost.

- 1.1 učitel
- 1.2 speciální pedagog
- 1.3 psycholog
- 1.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany, školy)

2. Kdo by měl zejména organizovat preventivní aktivity zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů ve škole? Zvolte jednu možnost.

- 2.1 učitel
- 2.2 speciální pedagog
- 2.3 psycholog
- 2.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany)

3. Kdo by měl zejména spolupracovat s rodinou žáka, orgány sociální péče a jinými institucemi a organizacemi? Zvolte jednu možnost.

- 3.1 učitel
- 3.2 speciální pedagog
- 3.3 psycholog
- 3.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany)

4. Kdo by měl zejména zabezpečovat poradenství žákům, rodičům, ale i učitelům a dalším pracovníkům školy o systému sociálního zabezpečení a sociálně-právní ochrany dětí a mládeže? Zvolte jednu možnost.

- 4.1 učitel
- 4.2 speciální pedagog
- 4.3 psycholog
- 4.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany)

5. Kdo by měl zejména pomáhat žákům s emočními problémy, problémovým a poruchovým chováním v zapojení do vrstevnické skupiny? Zvolte jednu možnost.

5.1 učitel

5.2 speciální pedagog

5.3 psycholog

5.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany)

6. Kdo by měl zejména propagovat školu, přispívat k jejímu pozitivnímu obrazu na veřejnosti? Zvolte jednu možnost.

6.1 učitel

6.2 speciální pedagog

6.3 psycholog

6.4 sociální pracovník (např. obce, odd. sociálně-právní ochrany)

7. Považujete za žádoucí, aby se na řešení následujících problémů žáků podíleli i školní sociální pracovníci? Označte ano/žádoucí anebo ne/nežádoucí.

1	vývojové poruchy	Ano	Ne
2	neurotické problémy	Ano	Ne
3	poruchy učení	Ano	Ne
4	problémy s učením vyplývající z odlišného jazykového a kulturního prostředí žáka	Ano	Ne
5	problémy s učením vyplývající ze sociálně znevýhodněného prostředí rodiny žáka	Ano	Ne
6	nepravidelná docházka do školy, opakované opožděné příchody, záškoláctví	Ano	Ne
7	poruchy chování	Ano	Ne
8	problémové chování žáků ve vztahu k autoritám	Ano	Ne
9	spory mezi žáky	Ano	Ne
10	šikana, kyberšikana	Ano	Ne
11	vytváření zdravého sociálního klimatu ve škole	Ano	Ne

8. Přispěly by ke zvýšení školské úspěšnosti žáků následující činnosti školních sociálních pracovníků? Označte ano/přispěli by anebo ne/nepřispěli by.

1	včasná diagnostika ohrožení žáka	Ano	Ne
2	vyhledávací činnost s cílem vyhledávání žáků v hmotné a sociální nouzi	Ano	Ne
3	krizová intervence	Ano	Ne
4	nápravná činnost, která představuje souhrn postupů na dosažení pozitivní změny v konání žáka s cílem zmírnit hmotnou nebo sociální nouzi	Ano	Ne
5	sociální poradenství zaměřené na zjištění rozsahu a charakteru hmotné nebo sociální nouze, na zjištění příčin jejího vzniku, na poskytnutí informací o možnostech řešení a na usměrnění rodičů při volbě a uplatňování forem sociální pomoci	Ano	Ne
6	sociální poradenství s cílem doporučit poskytnutí odborných poradenských služeb specializovanými institucemi rodičům a žákům	Ano	Ne
7	vytváření rovných příležitostí ve vzdělávání pro žáky ze sociálně vyloučených skupin	Ano	Ne
8	práce s rodiči žáků metodami sociální práce v kombinaci s metodami edukace dospělých	Ano	Ne
9	školská a rodinná mediace	Ano	Ne
10	spolupráce s vybranými institucemi při řešení individuálních případů	Ano	Ne
11	podpora vytváření multikulturního prostředí ve škole	Ano	Ne
12	získávání zdrojů například projektovou činností či medializací	Ano	Ne
13	komunikace s médii a jinými organizacemi v oblasti sociálních služeb s pověřením zřizovatele	Ano	Ne

9. S kterými cílovými skupinami by měl pracovat školní sociální pracovník:

1	s žáky	Ano	Ne
2	s rodiči	Ano	Ne
3	s učiteli	Ano	Ne
4	se speciálními pedagogy	Ano	Ne
5	s asistenty učitelů	Ano	Ne
6	s psychology	Ano	Ne
7	se sociálními pracovníky	Ano	Ne
8	s odděleními sociálněprávní ochrany	Ano	Ne
9	se soudy	Ano	Ne
10	s policií	Ano	Ne
11	s organizacemi občanské společnosti: občanská sdružení, neziskové organizace...	Ano	Ne
12	s církvemi	Ano	Ne

10. S kterými cílovými skupinami by měl pracovat školní speciální pedagog:

1	s žáky	Ano	Ne
2	s rodiči	Ano	Ne
3	s učiteli	Ano	Ne
4	se speciálními pedagogy	Ano	Ne
5	s asistenty učitelů	Ano	Ne
6	s psychology	Ano	Ne
7	se sociálními pracovníky	Ano	Ne
8	s odděleními sociálněprávní ochrany	Ano	Ne
9	se soudy	Ano	Ne
10	s policií	Ano	Ne
11	s organizacemi občanské společnosti: občanská sdružení, neziskové organizace...	Ano	Ne
12	s církvemi	Ano	Ne

11. Prosím přečtěte si seznam argumentů ve prospěch ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků. Za jaké důležité je považujete?

Při hodnocení použijte známky 1–5, přičemž 1 znamená „velmi důležité“ a 5 „absolutně nedůležité“.

1	zvyšující se podíl žáků s poruchami učení	1	2	3	4	5
2	zvyšující se podíl žáků s poruchami chování	1	2	3	4	5
3	zvyšující se podíl žáků se specifickými vzdělávacími potřebami/zdravotní znevýhodnění	1	2	3	4	5
4	zvyšující se podíl žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí	1	2	3	4	5
5	zvyšující se podíl žáků z kulturně odlišného prostředí	1	2	3	4	5
6	prohlubující se sociální nerovnost ve třídách, školách	1	2	3	4	5
7	zvyšující se riziko ohrožení morálního vývoje dětí a mládeže způsobené rozvojem informačně komunikačních technologií (internet, Facebook)	1	2	3	4	5
8	zvyšující se riziko ohrožení morálního vývoje dětí a mládeže konzumním životním stylem	1	2	3	4	5
9	přetíženost učitelů	1	2	3	4	5
10	nedostatek asistentů učitelů	1	2	3	4	5
11	nedostatek školních psychologů zaměstnaných na úvazek ve školách	1	2	3	4	5
12	nedostatek školních speciálních pedagogů zaměstnaných na úvazek ve školách	1	2	3	4	5
13	rostoucí potřeba spolupráce se sociálními pracovníky oddělení sociálně-právní ochrany	1	2	3	4	5
14	rostoucí výskyt sociálně-patologických jevů ve škole	1	2	3	4	5

12. Které podmínky by měly být splněny, aby mohla být ustavená pracovní pozice školních sociálních pracovníků?

Při hodnocení použijte známky 1–5, přičemž 1 znamená „velmi důležité“ a 5 „absolutně nedůležité“.

1	Je potřebná změna školské legislativy.	1	2	3	4	5
2	Je potřebné alokovat finanční prostředky a zajištění mzdových nároků školských sociálních pracovníků.	1	2	3	4	5
3	Je potřebné připravit školy a poradenská zařízení na zavedení nové profese.	1	2	3	4	5
4	Je potřebné nejprve vytvořit podmínky pro získání kvalifikace pro výkon školské sociální práce.	1	2	3	4	5
5	Je potřebné nejprve zrealizovat reprezentativní výzkumy, které prokáží potřebu školské sociální práce v ČR.	1	2	3	4	5
6	Je potřebné zajistit spolupráci mezi rezortem školství a sociálních věcí.	1	2	3	4	5

13. Které překážky podle Vás brání ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků:

Při hodnocení použijte známky 1–5, přičemž 1 znamená „velmi důležité“ a 5 „absolutně nedůležité“.

1	Názor, že není potřeba zavádět další profesi	1	2	3	4	5
2	Názor, že sociální práce je ještě stále v českých podmínkách nedostatečně rozvinutou profesí	1	2	3	4	5
3	Nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků	1	2	3	4	5
4	Chybějící zkušenost se spoluprací se sociálními pracovníky při řešení problémů žáků	1	2	3	4	5
5	Nedostatek finančních prostředků na mzdy	1	2	3	4	5

14. Které překážky podle Vás brání ustavení pracovní pozice školních sociálních pracovníků na úrovni odborných zaměstnanců škol, školských zařízení a oddělení sociálně-právní ochrany dětí:

Při hodnocení použijte známky 1–5, přičemž 1 znamená „velmi důležité“ a 5 „absolutně nedůležité“.

1	Obava z konkurence	1	2	3	4	5
2	Nedostatečná informovanost o sociální práci	1	2	3	4	5
3	Nedostatek kvalifikovaných sociálních pracovníků	1	2	3	4	5
4	Chybějící zkušenost multidisciplinární spolupráce při řešení problémů žáků	1	2	3	4	5
5	Nedostatek finančních prostředků na mzdy	1	2	3	4	5
6	Jiné, doplňte	1	2	3	4	5

Jste:

1	Muž
2	Žena

Kolik je Vám let? .....

Kolik let vykonáváte praxi v oboru? .....

Jaké je Vaše aktuální nejvyšší dosažené vzdělání?

1	Neukončené základní
2	Základní
3	Středoškolské bez maturity
4	Středoškolské s maturitou
5	1. stupeň vysokoškolského studia (Bc.)
6	2. stupeň vysokoškolského studia (Mgr., Ing.)
7	3. stupeň vysokoškolského studia a vyšší

Ve kterém kraji pracujete?

1	Liberecký
2	Ústecký
3	Jiný (uved'te):

Jste:

1	Učitel
2	Speciální pedagog
3	Metodik prevence
4	Psycholog
5	Výchovný poradce
6	Preventista
7	Ředitel školy
8	Zástupce ředitele školy
9	Vědoucí pracovník poradenského zařízení
10	Sociální pracovník PPP, SPC...
11	Terénní sociální pracovník
12	Sociální kurátor

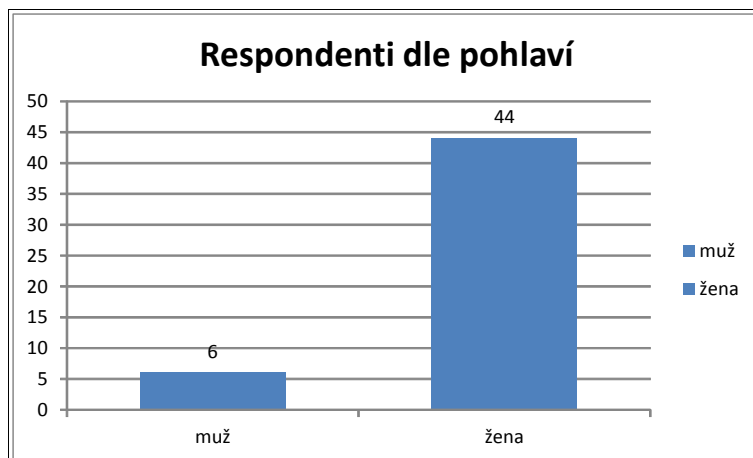
Jste zaměstnancem

1	Školy
2	Poradenského zařízení
3	Oddělení sociálně právní ochrany
4	Jiné, uveďte

Prostor pro Vaše připomínky a komentáře:

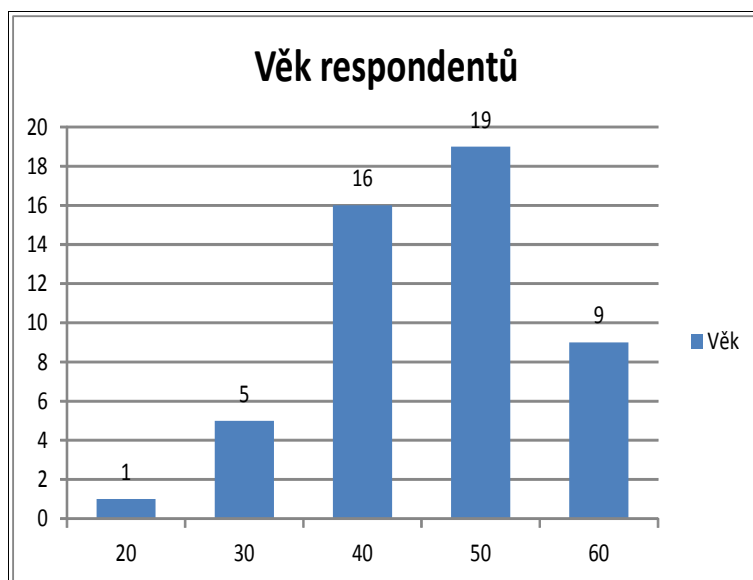
PŘÍLOHA Č. 2: Základní údaje o respondentech:

1. Jste muž nebo žena?

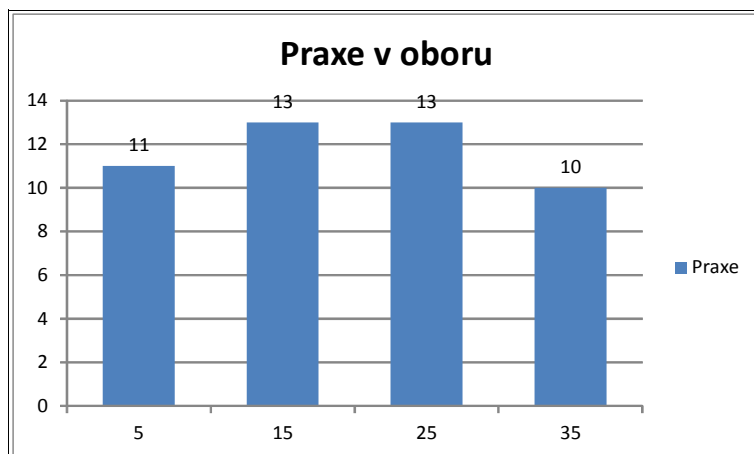
Graf 7: Pohlaví respondentů

2. Kolik je Vám let? (zaokrouhleně)

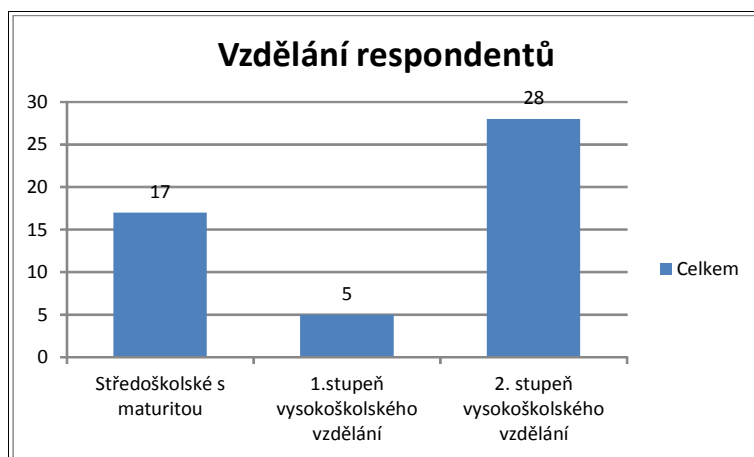
Graf 8: Věk respondentů

3. Kolik let vykonáváte praxi v oboru?

Graf 9: Praxe v oboru

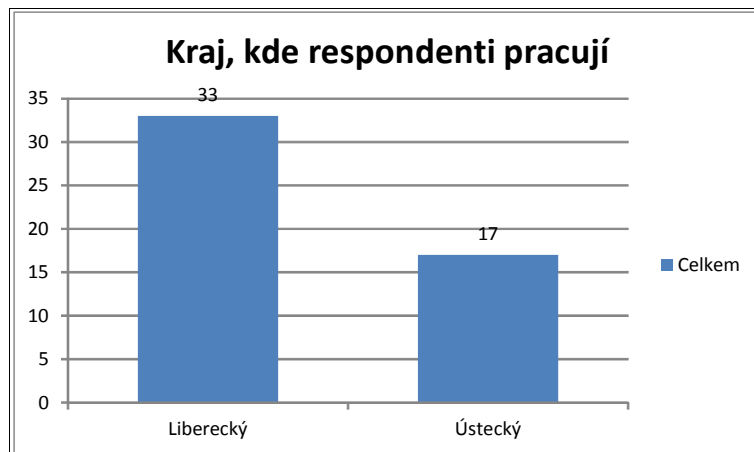
4. Jaké je Vaše aktuální nejvyšší dosažené vzdělání?

Graf 10: Dosažené vzdělání

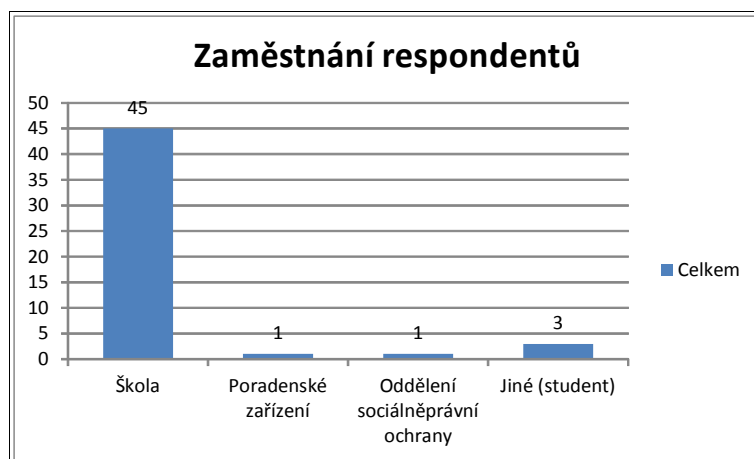

5. Ve kterém kraji pracujete?

Graf 11: Kraj, kde respondenti pracují

6. Jste zaměstnancem:

Graf 12: Zaměstnání respondentů